

20. september 2003

ORGAN FOR MENTAL, SOSIAL OG ØKONOMISK NYORIENTERING

Kr. 10,-

68. årgang

Nr. 8

VÅRT MÅL: Et fritt levende selvvirksomt samfunn
 VÅR METODE: Selvkontroll og hensynsløs, men objektiv kritikk
 VÅRT MIDDEL: Ny livsorientering bygget på Kristusimpulsen

MOTTO: Riv ned alle gjerder som skiller menneskene og hindrer dem fra å oppleve og erkjenne våre dype fellesinteresser innenfor vårt felles samfunn. Frem med helhetsfølelsen og totalitetsbevisstheten. Ned med partipolitikken og klassekampen. Frem med det frie levende selvvirksomme samfunn.

Si meg hvem du omgås...

Sosialt nettverk og atferd i ungdomsalderen

Av Inge B. Bø

Samfunnsutviklingen sett fra et utviklingsøkologisk synspunkt

I min barndom kom posten til bygda med bussen. Sekken havnet på disken til kjøpmannen. Han sorterte, vi unger distribuerte. Det var en av måtene vi bidro på, en av måtene vi ble kjent på. Belønningen var klapp på hodet og «godord» av de gamle. Siden ble ordningen «modernisert». Det kom postbud. Han var fra stedet, var far til Ole og Kari, var formann i skoletilsynet og nabo. Dessuten gikk han innom alle med brevene, pratet, så til at alt var greit, bandt bygda sammen. Etter noen år ble ordningen «modernisert» igjen: Det kom postkasser – «sentralisert» til hjørner og veikryss. Det kom nytt postbud – denne gangen fra byen. Men han kjørte bil fra postkasse til postkasse. Vi så ham bare gjennom frontruta og kjente ham bare som «Posten», skjønt knapt nok.

Betyr slike små forandringer noe for barns oppvekstvilkår – noe for det «økosystemet» barn lever i? Går vi år tilbake, var det en tendens både i medisin, psykologi og pedagogikk til å betrakte barnet og den unge som en isolert og gjerne reaktiv størrelse. Gikk noe galt, lette man helst etter årsaken – og mente oftest å finne den «innenfor huden». Det som skjedde i vekselvirkningen med den nære omgivelse og ellers i verden omkring – og særlig i storbyområdet (på makroplanet) – ble lett oversett. I samsvar med denne tradisjonen søkte man etter botemidlet, satte det inn – og oftest på galt punkt.

Det var da. Perspektivet i dag er å betrakte barnet som en aktiv og kreativ medspiller. Det påvirker og påvirkes i et kontinuerlig vekselspill med mennesker og miljø – på den enkelte nære arena og i samspillet mellom de ulike arenaene. Det er dette Bronfenbrenner kaller miljøets mikro- og mesosystemer. Det klargjørende ved hans modell er at den også viser betydningen av barns utvikling av det som skjer i periferien av og utenfor de arenaene barn

ferdes (jfr. ekso- og makronivåene). Barnet oppfattes som en del av et dynamisk «system». Innen denne forståelsesrammen betegnes det samspillet den enkelte står i til det omkringliggende miljøet, for et økosystem. Studiet og læren om hvilke forhold som hemmer eller fremmer utviklingen, kalles utviklingsøkologi.

Sentralt i denne type tenkning er at «normaliteten» eller «god» vekst krever et visst monn av balanse, kongruens eller «goodness of fit» (Apter, 1983, 57 ff): De ulike komponenter i barnets system samvirker harmonisk, barnets behov og atferd er i overensstemmelse med de ytelser, krav og forventninger miljøet byr. Klikker noe i vekstforløpet, er utviklingsøkologien likeledes mer interessert i å analysere den livssituasjonen barnet lever i («sosiotope»), enn å fokusere på individet og feilsymptomet isolert. Symptomet blir følgelig vurdert som signal på at systemet er i ulage. Apter (op. cit.) taler her om «failure to match».

I et barns nærmiljø kan tilsynelatende trivielle inngrep – på sikt eller ved opphopning – få avgjørende konsekvenser for dets totale livssituasjon. Til og med endringer som skjer fjernt fra barnet, kan bety mye fordi en enkelt endring kan være gjennomgripende for alle sider ved miljøet – familieliv, kontaktfrekvens, deltakelse etc. Eller mer konkret: Hva har det egentlig betydning at vi har rasjonalisert bort nabobutikken og fiskebruket, at oppvaskkrualet sammen med far eller mor forsvant da maskinen overtok? Hva betyr det etter hvert at lørdags-tv fortrenger samtalen rundt frokostbordet? Hva betyr vei til veiløs gren? (Jfr. Jangård & Østerhaugs artikkel s. 187 og Lorentzen, 1981, 92). Hva med datamaskinen og telematikken? Isoleres vi ytterligere fra hverandre? Hva betyr forandringene for oppvekstarene, for den sosiale kontrollen, for normdannelsen og trivselen? Har alt dette noen sammenheng med hærverkene på rutebilstasjonen, hasjen i Slottsparken – eller om du vil: Betyr disse forholdene mer for de mange besynderlige lærevanskene vi finner i dagens skole enn svikt i IQ og kunnskapsgrunnlag? Eller har forandringene potensialer i seg til noe

«godt» – i oppvekstsammenheng?

Eksempelet i innledningen er ment å skulle «fange inn» noe av det som skjer i de moderne industrisamfunn: For å synliggjøre noe mer av denne utviklingen la oss symbolisere de mest vitale livsområdene i barns økosystem med fire sirkler – en for familie, en for arbeid, en for læring og en for rekreasjon (Bø, 1984, s. 52 ff). Opprinnelig lå disse sirklene over hverandre. Mange av våre oldeforeldre vokste opp under forhold hvor familieliv, arbeid, oppdragelse og fritidssystemer var viklet inn i hverandre: Hjemmet var skolen, næringen familieprosjekt, sauesanking fjelltur og slåtten picnic. Læring, lek og normdanning var del av selve livet. De unge fikk sin verdi og kulturelle identitet gjennom ansvar, deltakelse og samvær med folk i alle aldre.

Til ulike tider på ulike steder begynte disse livsområdene å gli fra hverandre. I dag er de i mange miljøer splittet opp i fire forskjellige «verdener»; de fire sirklene berører hverandre knapt.

En del lesere vil kjenne seg igjen i denne utviklingen, særlig mange middelaldrende med røtter i landsbygda. I boka Å vokse opp i Norge (Tiller m.fl., 1983) fins flere eksempler på hvor mangfoldig Norge er på dette området – fram til i dag: Barn på «Elgøy», «Steinøy», i «Fjellidal» og «Ut-kantbygd» lever fremdeles i «integreerte nisjer» – i økosystemer – hvor de omslutes av tette nettverk, deltar i felles kultur- og arbeidsliv og samhandler på tvers av generasjonene:

«Barn på Sandøy forteller ofte om at de er sammen med voksne utenom foreldrene. Dette gjelder i stor grad tanter, onkler og besteforeldre som bor på øya. Kontakten de beskriver med disse voksne, er allsidig. De voksne prater med dem og erter dem, de utøver omsorg og kontrollfunksjoner, og barna jobber sammen med de voksne eller gjør små tjenester for dem». (op.cit. s. 133).

Ennå deltar de meningsfylt og markert i produksjonslivet sammen med de voksne

Nordisk Folkeriksdag 2003

Nordisk Folkeriksdag, samlet på Lillehammer 30. juli – 2. august 2003, ser med bekymring på forslaget til grunnlov for EU. Blir forslaget vedtatt, vil EU grunnlovsfeste at all nasjonal lovgivning må vike for enhver EU-lov. Samtidig vil det skje en kraftig sentralisering av beslutningsmyndighet innad i EU. Store land får økt makt på bekostning av små, og vetoretten skal stort sett begrenses til utenrikspolitikk og skattepolitikk. For små EU-land blir vetoretten illusorisk også på disse områdene.

Grunnlovsforslaget fastslår at medlemsstatene forpliktet til å fremme EUs interesser i verdenspolitikken – om nødvendig med militære midler. EU gis status som juridisk person og kan dermed inngå internasjonale avtaler på vegne av medlemsstatene uten at avtalene trenger å bli ratifisert i den enkelte stat.

Forslaget til EU-grunnlov atskiller seg fra nasjonale forfatninger ved at det på viktige områder også fastlegger innholdet i politikken som kan føres. På alle markeder skal konkurranse være grunnprinsippet for den økonomiske utviklingen. Slik foreslås det at EU skal grunnlovsfeste en ekstrem markedsøkonomisk liberalisme.

Forslaget til grunnlov for EU endrer forholdet mellom EU og medlemsstatene så grunnleggende at det burde kreve en demokratisk behandling i alle EU-land. EUs egne undersøkelser viser at et stort flertall av EUs egne velgere ikke en gang vet at det skal vedtas en grunnlov for EU. **Den eneste garantien for at forslaget får en tilfredsstillende behandling, er at det må legges ut til folkeavstemning i alle EU-land.**

Nordisk Folkeriksdag vil oppfordre regjeringene og parlamentene i Danmark, Finland og Sverige til å la velgerne ta standpunkt til grunnlovsforslaget gjennom folkeavstemninger.

Debatten om forslaget til EU-grunnlov aktualiserer spørsmålet om å utvikle alternativ til medlemskap i et EU som sentraliserer så kraftig som det nå legges opp til. Nordisk Folkeriksdag vil arbeide for at tettere nordisk samarbeid blir en viktig del av slike alternativer. Medlemskap i EMU – den økonomiske og monetære union med felles valuta – vil vanskeliggjøre realiseringen av et nordisk alternativ. De nordiske land, i første omgang Sverige, må ved den forestående folkeavstemningen derfor avvise medlemskap i EMU.

Folkeriksdagen vil til slutt påpeke den asosiale nedbyggingen av velferdsstaten, som også finner sted i Norden som følge av EU-tilknytningen. Denne katastrofale utviklingen er kommet lengst i Finland, som er det eneste nordiske land som har innført Euro.

■ forts. side 4

Samfunnsliv

Grunnlagt
1931

Med i redaksjonen

Sosialpsykologisk avis

Organ for folkebevegelsen
for ny livsorientering
(Tidligere Samfundspartiet)Astrid Strømme
Indre Sædal 16
50 44 NattlandBertram Dybwad Brochmann
grunnleggerAnders Ryste
disponent og
hjelperedaktør
6150 ØrstaDag Ove Johansen
8200 Fauske
tlf. 756 42 754E-post: dagoj@online.no
redaktørVed innbetalinger benyttes
NB!
Postgironr.: 0532.08.40645Internett: <http://home.online.no/~dagoj/SAMFLIU.HTM>
eller direktelink <http://samfunnsliv.freeservers.com>

Sigurd Emberland.

LEDER -

Vi trenger en livsstil som fremmer menneskets utviklingsmuligheter

«Vi kan spare opptil 80% prosent av helseutgiftene på den nordlige halvkule hvis vi skaper en sunn livsstil og selv tar ansvar for god helse – uten at vi dermed behøver å oppgi landevinningene til vestlig medisin».

R. Halvorsen

Nyorienteringens «levende leksikon», er død, 90 år

Den 17/6 døde den trofaste og trauste sliteren og humørsprederen, Sigurd Emberland, Ski. Han imponerte oss alle med sin uvanlige hukommelse – han kunne for eksempel sitere titalls lange diktvers av alle våre store lyrikere, – ja, også de små versmakere, ikke minst i Østerdalen, der han arbeidet i mange år under og etter krigen.

Hans engasjement når det gjaldt Fanebustsaken varte helt til det siste. Tor Skjærseth fikk tatt opp en videopresentasjon med Sigurd og hans utlegning av Fanebustsaken. Sigurd brente for at biografien om Toralf Fanebust skulle bli virkeliggjort. Han hadde flere samtaler med forfatteren av den kommende boken, Hjalmar Markussen (som ble kjent for sin bok om Lindstrømsaken. Se annonse annet sted i dette bladet).

Det er ikke mer enn en uke siden jeg kunne fortelle Sigurd i telefonen at jeg skulle gjøre hva jeg kunne for å vekke våre venners interesse for å få finansiert og utgitt verket. De etablerte forlagene ser jo ennå Fanebust og hans ramsalte kritikk av og avsløringer omkring etterkrigsoppgjøret som et tabutema... Helt til det aller siste tumlet Sigurd med mulighetene for utgivelse og få reist kapital til Fanebust-biografien. «Fins det ingen som kan reise de 150.000 som skal til for å få verket utgitt?» sa Sigurd i vår siste telefonsamtale. Jeg

lovte å spørre gjennom Samfunnsliv i sommer.

Sigurd hadde reist en gedigen virksomhet med mange ansatte og blomstrende omsetning. «Ski Trevarfabrikk». Der hadde han konstruert og bygd det meste av sine maskiner – ikke etter flotte tegninger, men etter sitt eget hode. Det kom fabrikkledere fra fjern og nær i Europa og ville bivåne nyskapingen som de hadde hørt gjetord om på forskjellige internasjonale messer. De kunne ikke forstå at en som ikke kunne teknisk tegning, klarte å overføre sine ideer på direkten – og gjøre om skrap og rester til de flotteste maskiner, bedre enn dem som ellers var på markedet. Sigurd var et teknisk geni.

Dessverre måtte fabrikkene gi opp under sønnens ledelse for få år siden. Men Sigurd ga seg ikke. Han leide golvplass i et uthus på en gard, og satte atter en gang å bygge maskiner ved hjelp av kasserte deler han fant, og produserte det som kundene etterspurte, f.eks. vinduer eller garasjedører. Prima varer, rene håndverkskunstner alt det han leverte. Sammen med sønnen Bjørn konstruerte og snekret han taket i Elverumskinoen for et tiår tilbake og alt vitner om solid og vakkert håndverksarbeid.

Det kunne vært skrevet en bok om Sigurd og hans mangslunne liv.

Men det som fikk han til å samle seg med fornyede krefter etter nederlag og motgang gjennom livet, var møtet med Bertram Brochmann og hans nyorienteringsbevegelse. Den brente han for, og møtte årvisst opp ved sommerstevnene og møtearrangement. Han hadde med seg film- og videoptaker samt lydbandutstyr, og sørget for å ta vare på minner fra bevegelsens arrangementer de siste 50 år. Bjarne Opsjøn i Stokmarknes forteller at Sigurd og han fikk ordnet utgivelse av lydbandserien med Brochmann-foredrag etter 1950, sammen med Eirik Myrhaug. De ble utgitt på «Tankenytt», og det finnes ennå noen igjen. Stein Engset i Vestby (tlf. 64 95 18 27) har tatt vare på noe, og Det Frie Samfunn har fått overlatt store deler av boklageret, de bøkene som ikke ble altfor skadet ved en brann hos Sigurd.

Sigurd ble redusert bare på noen uker etter et uheldig fall på aldershjemmet. På vegne av alle oss som nøt godt av hans levende leksikoninformasjon og husk tilbake i tid, vil jeg takke for følget. Det har vært en styrke og en glede å ha kjent denne kraftkaren både i åndens og håndens oppgaver på lysets og oppklarings vei gjennom flere tiår!

Even Lorch-Falch
Elverum 18/6 -03

Redaktører 2003

JANUAR: Dag Ove Johansen
FEBRUAR: Astrid Strømme
MARS: Dag Ove Johansen
APRIL: Astrid Strømme
MAI: Dag Ove Johansen

JUNI: Astrid Strømme
AUGUST: Dag Ove Johansen
SEPTEMBER: Astrid Strømme
OKTOBER: Dag Ove Johansen
NOVEMBER: Astrid Strømme
DESEMBER: Dag Ove Johansen

Kreft er en folkesykdom, og det sies at sykdommen stadig sprer seg i befolkningen. Det er naturlig å spørre: Hva er årsaken til at kreft har utviklet seg til å bli en epidemi? Hva er spesielt ved akkurat denne sykdommen?

I sin alminnelighet er det vanlig å anta at det er alle de kjemiske stoffene, E-stoffene og tilsetningsstoffene som forårsaker sykdommen. Det har lenge vært et faktum at jord, luft, hav og skog er forurenset, og at vi får dette i oss gjennom maten vi spiser. En miljøvernere fra Bergen sa en gang: «dere vet ikke hvor forurenset dere er!»

En gang ble jeg fortalt at kreftutvikling er et resultat av at kroppens rensesystemer svikter. Mange kvinner får den beskjeden fra leger, at hvis de får klumper i brystet, så er de godartet! Ingen forteller dem at det er forstadier til kreft! Hvorfor gjør de ikke det?

Det er altså slik at kreftutvikling har sammenheng med at kroppens rensesystemer ikke klarer jobben sin. I stedet for hopper den seg opp i kroppen. Akkurat som i naturen, ikke sant?

Sur nedbør var lenge det store stridsspørsmålet både blant godtfolk og miljøvernere. Ja, selv kirkens folk kom etter hvert på barrikadene. Det ble konstatert både fiskedød og skogsdød!

Dette betyr overbelastning av naturens selvrensende systemer og død for både fisker og trær.

Mennesket hører med i dette bildet. Vi glemmer fort at mennesket er en del av naturen og Guds skaperplan. Vi glemmer fort at menneskets tanke- og følelsesliv er biologisk, og at den største faren for oss er forurensing av vårt tankeliv! Kreftceller finnes også i sjelen, som kjent!

I boken Totalitetsøkonomien sier G.E. Bonde at *det organiske liv står for ekte verdier, og pengeverdien for det uekte!* Det er de siste «verdiene» vi for det meste forholder oss til i dag. Og da er det vel ikke rart at vi blir syke?

Det organiske liv er selve nøkkelsteinen i BDB's paradigmeskifte. Men dette er det dessverre ingen vanlig erkjennelse av i dag. I informasjonssamfunnet kommer pengene og tallene før det organiske liv. Bønder blir det færre og færre av. Hvordan skal det gå? Tenkemåten i dagens samfunn er knyttet til hjernens kraft- og kunnskapssenter (til hjernens «datadel») på bekostning av verdiressursene (våre vurderingsevner).

Hva prøver jeg å si? Jo, at naturen er forurenset, og dermed også vårt tanke- og følelsesliv. Dette har konsekvenser for vår psykologiske helse. Men så sa da også BDB at «det hele var et psykologisk spørsmål»!

I Kilden Økosamfunn på Østlandet gjør mennesker forsøk på å etablere et økologisk forankret levesett. *Dette levesettet ønsker å fremme menneskets utviklingsmuligheter i alle livsfaser!*

Utvikling er den prosess som finner sted når et barn (eller en organisme) vokser og forandrer seg gjennom sitt livsløp. Psykologene idag kjenner til hvordan forløpet skjer. Mestring er noe av det vi setter som ønskelig for en tilfredsstillende utviklingsprosess. Skal jeget bli noe virkelig, kreves det engasjement, selvhverdelse.

Mennesker som utvikler kreft har gjerne vært uheldig med sine bestrevelser for å takle utviklingsprosessen. Sår er lagt i barndommen, og samfunnet med alle sine «mentale stoppere» gjør individet ekstremt sårbar psykologisk! Det viser seg nemlig at *mennesker som får kreft har før utbruddet opplevet mye følelsesmessige savn og opplevelsen av håpløshet har vært trekk som har dominert dem!* Rapporter viser dette.

Alt i alt er situasjonen slik at dagens mennesker lever i forurensete miljøer, foruten at deres utviklingsmuligheter psykologisk er utilfredsstillende. Derfor er behovet stort for å fremme levesett som er økologisk forankret! Det gjelder nemlig å skape livsbetingelser for å utløse de krefter som bor i menneskene!

Astrid Strømme

PS: Faste kan helbrede kreft!

□ as

Det levende samfunn

Hva er det levende samfunn? Hva er samfunnet? *Samfunnet er menneskene i gjensidighet og samarbeide. Alle menneskers vel er derfor mitt vel og mitt vel er alles vel. Derfor kan et solid og virkelig levedyktig menneskesamfunn alene bestå derpå, at hva A vil og B skal gjøre for A, det må også A ville gjøre for B.* Men da alle vi som nå lever i prinsippet praktiserer den motsatte lære, at fordi alle andre organiserer seg imot alle (og imot meg), så må også jeg og de som vil være med meg organisere seg mot de andre. «Vil du ikke spise, så spis».

Under denne tingenes orden vil man feste for 900 års kristendom i det man fastslår at Kristi levende samfunn først begynner etter døden. Men da jeg vil påta meg å vise at Guds levende samfunn er i full utvikling uten at det er oppdaget og er videnskapelig erkjent (percipert) og at staten, kirken og de øvrige institusjonene systematisk motarbeider det levende samfunns trivsel og vekst, så hører det også inn i denne boken å bli seg mest mulig *det levende samfunn bevisst som en realitet i tiden, som en del av det objektive virkelige.*

Samfunnet består av kjød og blod og såvel av levende mennesker, der med usynlige tråder og usynlige krefter er iferd med å vokse sammen til en levende organisme. Med «organisme» mener jeg ikke dette ord tatt i politisk betydning, – jeg mener intet politisk eller foreningsmessig organisert, men jeg mener organisme i samme betydning som planter, dyr og mennesker er organismer. Det karakteristiske ved slike organismer er da at de vokser naturlig frem i kraft av indre usynlige lover fra enkle former til stadig mere og mere sammensatte. Mens alle våre organisasjoner kommer istand på den måten at bevisste felles idealer eller formentlige felles interesser fører oss sammen i foreninger, grupper og partier, hvis lover eller statutter skrives på papir og i bøker og lignende, så blir alle livets egne organismer til «av seg selv» – dvs. i kraft av indre usynlige lover og drifter og uavhengig av vår bevissthet og uavhengig om vi erkjenner disse lover eller ikke.

Hvis man f.eks. ser på et myresamfunn, eller et bisamfunn, så ser man et velordnet samfunnsliv. Der er en «konvensjon» som binder individene sammen til et hele, men den-

ne konvensjon bærer alle individer inne i seg selv – vi kaller det visst for instinkt – mens våre konvensjoner alltid har eksistert på papiret, altså utenfor oss selv.

Ser man nå på det moderne samfunns indre vekst og formasjoner og sammenstiller disse på bakgrunn av hva vi vet om de eldste og mest primitive samlivsformer, så ser vi at der mellom menneskene har utviklet seg en gjensidighet, en ufrivillig innbyrdes avhengighet som tidligere tider ikke kjente meget til. Og like som man i botanikken skiller mellom plantenes biologi (– livslære) og deres morfologi (– læren om plantenes formdannelse og bygning), således må man også gjøre i sosiologien (– læren om samfunnet). For Gud har skapt samfunnet. Derfor vokser og lever det. Men vi har selv skapt konvensjonene og institusjonene. Derfor er disse *anorganiske, mekaniske, kunstige og stivbente.*

Moderne hedninger vet ikke forskjell på samfunnet (– kjød og blod og ånd) og staten, folket, kommunen, kirken, Folkets Hus og alle andre institusjoner, som alle sammen er skapt av kjødet. Og fordi alt dette er kjødets eget verk så forveksler kjødet sitt verk med kjødet selv, som er livets verk, Guds verk. Men da Guds verk lever, vokser og utvikler seg etter ganske andre naturlover og prinsipper enn institusjoner og politiske og religiøse organisasjoner, så beretter vår historie om evige kamper og konflikter mellom «Gud og verden» – Gud og konvensjonen. Og da Guds økonomi, tilsikter å frigjøre menneskene og konvensjonene tilsikter å hindre sådan materiell frigjørelse, så er her en dobbel kilde til konflikt, til kamp på liv og død. Og denne konflikt vil også nå i vår kulturkrise vedvare inntil enten samfunnet eller konvensjonen ligger «med nesen i været». – En av partene vil seire. Og Gud har store forventninger til sitt levende samfunn.

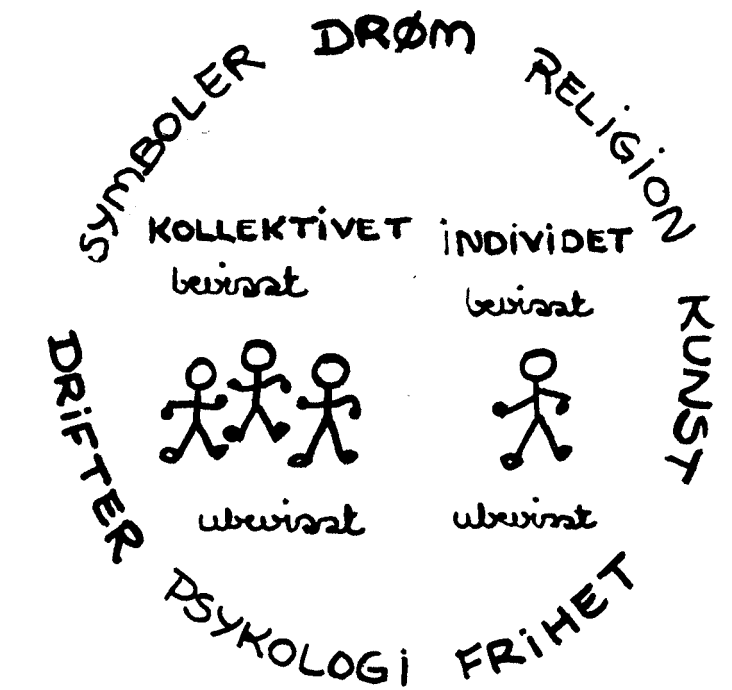
Samfunnet kan ikke fotograferes. Det kan ikke veies, måles og heldigvis ikke arresteres. Det er usynlig, men det er like virkelig for det. Men det som ikke kan fotograferes interesserer ikke videnskapen og da det som vokser stille av seg selv ikke gjør noen larm, så har heller ikke videnskapen øye og sans for sådan vekst.

Ved analogier vil jeg forsøke å vi-

se trekk fra det levende samfunnets biologi og morfologi: Betrakter man menneskene i naturalhusholdningen, så ser man ikke stort annen samfunnsdannelse enn den som består deri at mann og kvinne tilsammen synes å utgjøre et første tilløp til samfunnsdannelse. Har I ikke lest, at han som skapte dem fra begynnelsen skapte dem til mann og kvinne for at de to skulle være ett. Som to motsatte kjønnesvesener utgjorde mann og kvinne resten av hinannen. At konvensjonen også søker å skille disse to celler som Gud har sammenføyet, skal vi se nærmere på i neste kapittel. På dette vitale punkt synder konvensjonen mere mot de levende samfunns vekst enn kanskje på noe annet punkt.

De første tegn til samfunnsdannelse ser vi altså i forholdet mann og kvinne. Familielivet blir det neste skritt i samfunnsdannelsen. Det primitive og opprinnelige familielivet synes ikke å ha kjent noe til avhengighetsforhold til andre. Enhver var seg selv nok. Mannen var «altmuligmann». Han var husvert, leieboer, arbeider og driftsher, håndverker, jeger, fisker og bonde, statsmann og politi i en og samme person. Siden utvikler der seg horder og stammer og alle slags gruppedannelser og tilløp til fellesinteresser og interesse-motsetninger inntil vi nå befinner oss i en verden bestående av nasjoner og klasser som kjemper på liv og død med hverandre på samme tid som moderne arbeidsdeling, moderne kommunikasjoner og et stadig mere utbredt følelsesliv spinner oss alle sammen til en helhet med millioner av usynlige tråder. Og ikke bare av samtiden spinnest vi sammen til en ufrivillig samhörighet, men også av fortidens mennesker, av deres ydelse og arv spinnest vi sammen med dem, – så vi uten å ville det kommer i stor takknemlighetsgjeld til dem.

Dette samhörighetsforhold går sin gang over hele verden på tross av alle diplomaters og statsmenns og arbeidslederens renker og intriger. For moderne teknikk, kjemi og fysikk har skapt og skaper daglig en arbeidsdeling som verden aldri før har sett eller drømt om maken til. Våre autoriteter og historieforskere forkynder riktignok gjentagelse og forsikrer på ære og samvittighet at der intet nytt finnes under solen. Men dette er nytt! *Verden har aldri*

sett make til gjensidighet, samhörighet og avhengighet som nettopp nå. Hele verden lever allerede (ubevisst) i levende fellesinteresser og midt under dette kommer der lys over vår tilblivelse som også peker i retning av en *samhörighet mellom alt levende som var, er og blir.*

Denne utviklingen kommer meget ubeleilig for dem som ikke vil ha noe levende samfunn før hinsides graven. Og denne utvikling passer særlig dårlig for alle dem som spekulerer i menneskenes dårskaper, interesse-motsetninger og trang til å ville beherskes. *For hvis menneskene finner frem til hverandre så har helvede tapt sitt spill.*

Hvis vi nå skal finne analogier som passende skildrer denne indre utvikling for vårt øye så la oss tenke oss at der ligger en hel del sten spredt utover bakken. Den ene sten har ingen forbindelse med den annen. Men så begynner stenene langsomt å føre på seg og bli til tokjønnete celler. Livsvilkårene er således innrettet at cellene litt etter litt ser fordel i sammenslutning og samarbeide. Men det varer ennå lenge før de nesten livløse celler får noen organisk forbindelse med hverandre. Foreløpig trekkes de sammen mot hverandre i større eller mindre klynger eller hauger og der begynner inne i haugene å vokse frem fine tynne tråder eller «nerver», så at hvis der trekkes i noen celler i den ene ende av haugen så forplanter det seg

over hele haugen.

Men utviklingen tar tid fra en haug «døde sten» til spillevende bevisste organiske celler. Etter en del tusen års forløp er alle haugene også begynt å vokse sammen. – Tilføres der smerte i en haug så smerter det i alle. Blir der økonomisk mangel eller overflod i en haug, så forplanter det seg til alle. Og felles smerte og glede, felles tap og gevinst begynner å vokse seg frem til bevissthet. Men det meste skjer vilkårlig og ubevisst. Kun meget få celler er seg bevisst om hva som foregår, og disse lider mere enn de ubevisste. Cellene begynner også nå å samle seg til felles «organer» (– bransjer), men disse organer kjenner ennå ikke sin plass og sin rolle i helheten. Der tales halvøyt om et «legeme» og der skråles hver dag høyt om et samfunn, men ennå vet ingen riktig hva et samfunn er for noe.

Ser vi med denne analogi – fra «sten» til levende «celler», fra «hauger» til «organer» på det moderne samfunn, så ser vi også et samfunnslegeme under dannelsen. Men «hjerter», «nyrer», «lever», «lunger», «armer og ben» etc. er liksom ikke ennå kommet på plass. Det hele er et kaos i sin vorden. *Og den som vil titte inn i Guds skaperverk og skapermetode han kan ingen bedre skole gå etter mitt skjønn enn å betrakte liljene på marken hvorledes de vokser og det moderne samfunn hvorledes det blir til. Der er meget å lære.*

Demokratiet i krise?

Demokratiet som styreform framsto i Hellas 500 – 300 år før Kristus. Demos tyder folk og krati fra den greske kratein, tyder styre-råde. Altså folkestyre. Folket skulle ha rett til å ha styringsmakt i landet. I flere hundre år levde demokratiet i Hellas, men så skeia det ut til eit pøbelvelde (det såkalla oklokrati). Partimedlemmene vart til styrarar av folket, istadenfor at folket skulle styre partia. Forfallet utvikla seg meir og meir. Aristoteles rasa mot det som hende, men til lita hjelp. Demokratiet kom i krise og døydde ut. Rom tok over i Middelhavet med sitt keisarstyre og si slavedrift. Men med skiftande styresett gjennom saga, så duk-

kar demokratiet oppatt gjennom den franske revolusjonen. I Noreg fekk vi grunnlova vår inspirert av hendingane i Paris. Seinare fekk vi det parlamentariske demokrati etter inspirasjon frå England. Dei partiinnvalde skal ha makta over den valde regjeringa.

Kvifor fram med saga på denne måten? Er det skjedd noko med demokratiet vårt som gjer at altfor få går til urnene ved valg? Gjer politiske parti pøbelstrekar slik som i si tid i Hellas. Nei, slik er det ikkje, men partiprogramma lovar og lyg! T.d. så lovar alle lågare skattar og avgifter veka før valet, men veka etter, når nytt Ting er samla, så stig skattane og

avgiftene. Kall ikkje dette eit pøbelvelde, men heller eit lygarvelde.

M.a.o. vårt demokrati, slik vi har det i dagens verd, er eit lygarvelde! Mange spør seg: kor lenge kan eit demokratisk folk – det rikaste folket i verda – leve på løgn. Det kom fram under valkampen at 125.000 born lever under fattigdomsgrensa. Der ligg i hopetal på sjukehusa våre som ikkje kan hjelpast fordi det store pengeoverskotet vårt, skal setjast på bok i Sveits, slik at pengefolka rundtom skal få spekulere i fond og aksjar.

Mangt kom fram i valet som folket visste lite og ingenting om. Moralens synest stundom

vere at det som ikkje eignar seg å nemne tek ikkje partiet fram for folket. – Demokratiet vårt svevar på ei hengemyr av usanning og skam! Er det då så underleg at skulefolket har sett opp eit lygarkartotek i den åsikt å konfrontere politikarane med alt dei har sagt og lova? Eit lygarvelde må ikkje ha høve til å vinne over demokratiet.

a.r.

P.S. Som den gongen, slik også no. «Eit folk i valg, er eit folk i vrøvl», sa Bjørnstjerne Bjørnson.

D.S.

Psykisk helse 3/2003:

Den trygge frykten

Frykten er nyttig for å overleve. Om vi var fryktløse, hadde vi omkommet for lengst. Men frykter vi de rette tingene? Og i riktige doser?

Ofta ikke. Hypokonderer, for eksempel, forskyver sitt fokus. Det skjer en forflytning fra en følelse til noe konkret: «Jeg er redd» blir til at «jeg har kreft». En slik transport kan ha gode og dårlige sider. Den gode er at det er en konkret forklaring på et ubehag. Man har noe å forholde seg til.

En dårlig side, derimot, er at man faktisk lider; av en lidelse man ikke har. Men det ensidige fokuset på det konkrete kan ta oppmerksomheten vekk fra en mer grunnleggende frykt. Det er snakk om en avledning. Avledning er en magisk handling. De største magikere, som Houdini, er størst fordi de er best til å avlede.

Kan en nasjon bli hypokonderisk? Sannsynligvis. Jeg kom i slike tanker over en bolle med nudler i New Yorks Chinatown. Det var langfredag. Maten var utmerket, og servicen like god. Sannsynligvis var servicen bedre enn vanlig, ifølge min kinesiske kelner. For denne restauranten, som var en av bydelens mest populære, var nå bare halvfull.

SARS, forklarte han. SARS? Men det er ingen døde i USA, innvendte jeg. Nei, men amerikanerne er redde. Og over hele landet, i alle stater, frykter de nå oss kinesere. De er så engstelige at de unngår koreanerne, uten grunn. USA er en fryktløs nasjon, sa han og de frykter de gale tingene. Slik ga han meg et tips, og jeg ga tips tilbake.

Neste dag dro jeg ut for å oppspore en bok jeg vagt husket fra en anmeldelse fra et par år tilbake. Det lyktes til slutt. Det er «The Culture of Fear», skrevet av California-sosiologen Barry Glassner. Undertittelen gir oss en solid dose: «Hvorfor amerikanerne frykter de gale tingene: Kriminalitet, narkotika, minoriteter, tenåringsmødre, barn som dreper, muterende mikrober, flyktrasj, raseri på motorveiene og mye, mye mer.»

Professor Glassners poeng er tydelig. Spredningen av frykt er satt i system. «Om det finnes antydninger til happy end, skriv en trist historie». Happy ends overlates til filmbransjen, ikke til hverdagen. Det finnes mange metoder. En metode handler om tall. Store og oppblåste tall. I sin bok refererer Glassner til et forsøk på å summere opp tallene for hvor mange amerikanere som lider av meget alvorlige sykdommer. Tallene var hentet fra ett års lesning av landets tre mest innflytelsesrike avi-

ser. Summen ble 543 millioner meget alvorlig syke amerikanere. Det er et imponerende tall i en befolkning som bare teller 266 millioner. 152 millioner av disse lider angivelig av psykiatiske tilstander. Med et par tilstander til, som lar seg telle, så er hver eneste amerikaner offisielt «nuts».

En annen metode er å forveksle spektakulært drama med statistisk fare. Det er vel neppe «en epidemi av kidnappinger» når disse er meget sjeldne. «Killer kids» som lager skytedramaer på skoler er tragedier, og takk og pris meget, meget sjeldne. Det er absolutt ingen grunn til å bagatellisere 11. september, men ti ganger så mange døde samme år i trafikken. Kriminaliteten, særlig blant ungdom går ned, og presenteres som «stadig økende». Fargerike minoriteter oppfattes selvfølgelig som skumlere enn den blekete majoriteten. New York er for øvrig den tryggeste storbyen på hele det amerikanske kontinentet.

Og det er mange som tjener store penger på frykten; alle som vil selge dørlåser, sikkerhetslenker, overvåkingskameraer – og våpen. Fryktens mange håndvåpen blir etter hvert en reell fare. Og så er det selvfølgelig dem som vil selge sin avis eller fjernsynskanal. Et skytedrama har en ganske annen appell enn skjev inntektsfordeling.

Men det er på sin plass å ta fram klassiske psykoanalytiske begreper om det ubevisste sjeloliv og se om disse også kan være gyldige på store kulturer: benektning, fortregning og projeksjon. Av hva? Amerikanere dør ikke av drap, men av fett. En tredel av amerikanere er uten helseforsikring. Den store volden mot amerikanske barn er de mange som tilbys dårlig ernæring, utdannelse, bolig, omsorg og helse. Skylden over dette projiseres villig over til mediekavalkader over sjeldne avvikere: morderiske au pairs, pedofile førskolelærere og satanistiske sekter.

Kollektiv frykt er farlig. Angsten eter sjelen, og i farens øyeblikk gir vi lettere opp etiske, juridiske og demokratiske prinsipper. USA representerer i dag en kultur, og en regjering, som har frykt som sitt varemerke. Innenrikspolitisk misere projiseres til utenrikspolitisk kollektiv angst – og utagering. Spørsmålet er hvor lenge vi kan snakke om dette er en del av «det ubevisste».

www.skarderud.no
(Psykisk helse 2/2003)

Sosialisering i det enkle samfunn

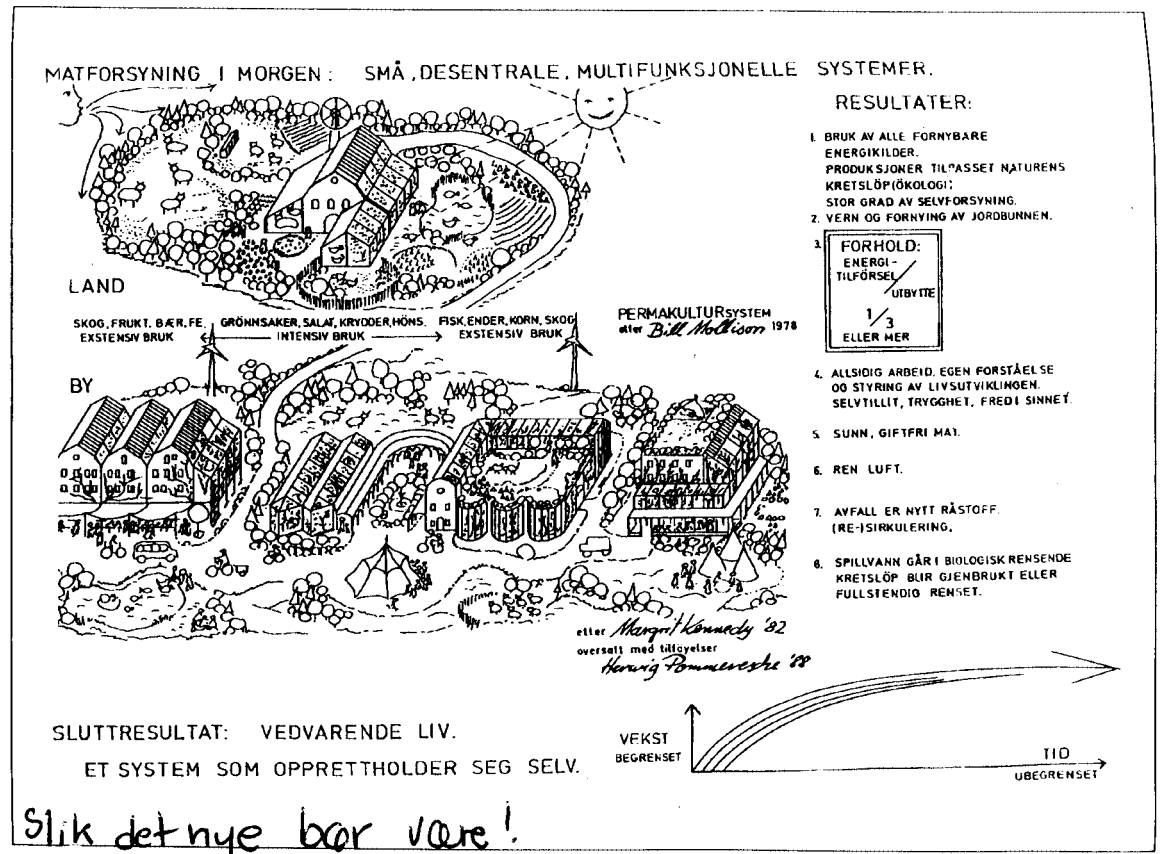
Foreldre kontrollerer den uformelle sosialisering via rammebetingelser i det ytre miljø. Barnet utvikler seg i egenaktivitet i samspill med andre i forhold til yrkesutøvere og sosialt samvær. Her skjer verdietablering, tilknytning og identitetsdannelse.

A.S.

Sosialisering i det komplekse samfunn

Foreldre har ikke lenger tilsvarende kontroll over det ytre miljø og rammebetingelsene. Barnets atferd kontrolleres samtidig som idealet om det handlekraftige og selvstendige individ blir gjort gjeldende.

A.S.

Si meg - - -

på stedet, særlig i primærnæringene: Å skjære torsketunger og pelle reker er eksempler på populære «attåtninger» for barn ned i ung alder (Solberg, 1979). De regnes altså med, det er bruk for dem – inntil den dagen da fiskebruket skaffer rekepelle- og tungeskjæremaskin, eller får kjøper traktor.

Det er nettopp det som skjer. Sentrale livssferer (jfr. de fire sirkelene) flyttes ikke bare ut av storfamilien og disintegreres, men eksporteres også ut av nærmiljøet. Balansen brister, sosiologen svikter. Det oppstår økologiske brudd med alvorlige følger for sosialiseringen. Her bare noen stikkord: Familieliv privatiseres, omsorg og opplæring profesjonaliseres, folk isoleres, arbeidet spesialiseres – og barn, ungdom og eldre «arkiveres», de første på skoler, de siste på «hjem». Møtestedene blir færre. Lokalmiljøet blir sosialt sterilt og ytterst hendelsesmagert. Det skjer ingenting mellom husene, og særlig lite for barn å se på, ta del i, leke med, snakke om, lære av... (jfr. Frønes, utdatert).

Vi skal forfølge denne tankerekken bare på ett punkt: Den mangel på arbeid, ansvar, samvær og samspill en del unge opplever. Vi vet at arbeidet i det «gamle» samfunnet til tider var grotesk. Eksempelene ovenfor viser imidlertid hvordan tendensen i dagens industriland akselererer til den motsatte ytterlighet: Det moderne «vanrøktproblem» er at både barn og unge berøves livsviktig læring og erfaring fra deltakelse i produksjonslivet, ofte «skånes» de også fra de daglige husrutiner. Dermed får de heller ikke erfaringer i – og glede ved – å duge og mestre på andre arenaer enn dem de er henvist til: skole og fritid.

Den brede kontaktflaten med andre aldersgrupper blir også borte. Forholdet reflekteres blant annet av undersøkelser som viser at den mengden tid foreldrene tilbringer sammen med barna i arbeid, lek, lesning og prat er raskt synkende. En undersøkelse av oppdragspraksis i USA i en 25 års periode avslørte en nedgang på alle områder av samhandling mellom foreldre og de-

res barn (Bronfenbrenner, 1976). Men ikke bare den nære omgivelse – besteforeldre, tanter, naboer, arbeidskamerater.

Blant de ting som fyller det vakuum av voksenkontakt som har oppstått, er kameratgruppen; jevnaldringene har fått økende betydning som sosialiseringens arena. En undersøkelse gjort av Cornell University bekrefter at på hvert alderstrinn viser barn i dag større avhengighet av jevnaldrende enn ti år tidligere (Condry og Siman, 1968 og 1974; Bronfenbrenner, 1974, 168; jfr. også Tiller, 1980 og Staffseng, 1979). De unge havner i ingenmannsland mellom barnets og den voksnes verden. Her oppleves en kløft til de voksne og et konformitetspress fra jevnaldringens kultur (Bø og Boyesen, 1984, s. 77 ff).

Men ikke bare jevnaldrende fyller tomrommet omkring den oppvoksende slekt – også massemediene, særlig tv, film og video gjør det, og i et galopperende tempo. Når den gjennomsnittlige amerikanske tenåring forlater high school, har han/hun tilbrakt flere timer foran skjermen enn på skolebenken eller til lek, samvær og andre gjøremål – unntatt søvn. Det ville være blåøyd å tro at vi ikke får tilsvarende passiviserende tilstander i våre nordiske land når kabel- og satellitttilbudene er over oss for alvor.

Naturligvis trenger barn og ungdom jevnaldringer, som vi trenger våre – bare enda mer. Poenget er heller ikke at den oppvoksende slekt skal overta alle etablerte verdier i samfunnet. Vi tror likevel det gjelder for alle tider i alle samfunn at de unge skal integreres i, overta og videreutvikle det samfunn og den kultur de er deler av. Da trenger de å møte mennesker som betyr noe for dem, særlig voksne som ved sin modelleffekt og sine forventninger utøver den tilstrekkelige sosialkontrollen. Disse forhold danner i sin tur forutsetningen for internasjonaliseringen av normer og verdier. «Menneske fødes man ikke til, det dannes man til å være», heter det hos Erasmus Rotterdams (jfr. også Magnusen, 1983, s. 15). Det er dette forholdet Bronfenbrenner har i tankene når han sier:

«I vår moderne livsform har vi ikke bare tatt fra barna foreldrene, men også andre mennesker (...) og nettopp her møter det oss en grunnleggende og urovekkende kjennsgjering: Barn trenger mennesker for å bli menneske (...). Det vi opplever, er et sammenbrudd i den prosessen som gjør mennesket til menneske».

Ut fra en interesse for å lære mer om denne prosessen oppsto planen om å undersøke empirisk sammenhengen mellom ungdoms sosiale nettverk og deres atferd. Noen tanker om hva det sosiale nettverket betyr i oppdragelsen, passer som bakgrunn for en presentasjon av prosjektet.

Hva det sosiale nettverket betyr i oppdragelsen

Det «å bli menneske» og å lære voksenrollen oppstår ikke i det tomme rom, men er knyttet til samhandling, til oppgaver og til materielle strukturer og sosiale arenaer på mikro- og mesoplanet – storfamilien, venneflokken, nærmiljøet, skoler, arbeidsplasser, dugnader ... – og til forholdet mellom disse (jfr. også Tiller m.fl., 1983, s. 61 ff). På mikroarenaene blir (hos Bronfenbrenner) særlig disse tre komponentene fundamentale i det økosystemet barnet trenger for harmonisk vekst: aktiviteter, roller og relasjoner. Dette er å forstå slik at barns utvikling i særlig grad fremmes gjennom deltakelse i et stadig større og mer differensiert repertoar av egenaktiviteter, fellesaktiviteter, roller og andre forhold til mennesker – og særlig der hvor maktbalansen gradvis endrer seg til fordel for barnet (jfr. 263).

Et nøkkelbegrep i den utviklingsøkologiske tilnærmingen er «sosialt nettverk». Med dette uttrykket tenker vi i videste forstand på alle de personkontakter (roller) individet samhandler med eller på annet vis kommer i berøring med. Av særlig betydning er det «primære personlige» nettverket, det som utgjøres av den mer stabile kjernen av mennesker som betyr mye, og som en temmelig ofte gjør noe sammen med. (Mer om sosialt nettverk, se Gunnarsson & Jangård og Østerhaug). Vi har i dag god dekning for å kunne hevde at det å ha et variert og aktivt nett-

Adresseavisen:

De gamle og de nye elitene

Per Edgar Kokkvold,
generalsekretær i Norsk Presseforbund

Det er en vesensforskjell mellom de gamle og de nye elitene. De gamle elitene påtok seg et samfunnsansvar. Det gjør ikke de nye. De kjenner prisen på alt, men ikke verdien på noe.

En gang mente man i de finere kretser at det var massenes opprør som utgjorde den store trussel mot de siviliserte normer. Det var feil. Og i dag er det et annet opprør, nemlig elitenes opprør, som utgjør den virkelige trussel mot det som er verd å ta vare på i verden.

Den avdøde amerikanske historie- og sosiologiprofessor Christopher Lasch har skrevet en hel bok om dette opprøret. Boken er oversatt til norsk og har tittelen «Elitenes opprør og sviket mot demokratiet» (Pax Forlag 1996).

De moderne elitene kontrollerer den internasjonale pengestrømmen og dominerer verdens kommunikasjonsindustri. De har for lengst isolert seg fra vanlige mennesker og deres hverdag. De har kuttet alle eller praktisk talt alle lokale, regionale og nasjonale troskapsbånd, og føler ikke ansvar for andre enn seg selv. De er, som Lasch formulerer det, alltid i bevegelse: – De følger seg bare hjemme i transit, underveis til store og viktige konferanser, til en storstilt åpning av en ny firmakjede, til en internasjonal filmfestival eller til et fjernt og uoppdaget ferieparris. Deres verdensbilde er i det alt vesentlige turistens – et perspektiv som ikke er egnet til å fremelske noe nevneverdig engasjement for folkestyret, for demokratiet.

De nye elitenes verdensbilde speiles også i mediene. Du mø-

ter dem i avisspaltene, når pressen melder om deres millionlønninger og millionbonuser, eller når en representant for disse elitene truer med å slutte å investere i Norge, eller endog flagge ut dersom politikerne ikke legger seg flat for deres ønsker. «Vi gidder ikke mer i Norge», sier de.

De har for lengst overtatt kontrollen i OECD, Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, som hvert år forteller oss at sykelønnsordningen vår er for raus, at vi bruker for mye på de gamle, at oppsigelsesvernet er for sterkt, at velferdstjenestene er for gunstige, og at de rike tjener for lite og de fattige for mye. De sier strengt og advarende at vi legger for sterk vekt på våre fellesskapsverdier. Deres oppskrift er et samfunn – i den grad man kan kalle det et samfunn – stykket opp i lønnsomme småbiter uten innbyrdes sammenheng.

De nye elitene har til og med erobret språket vårt: De kaller seg selv, og har fått en slags aksept for denne nytale, for «moderne» og «fremtidsrettet», mens de som prøver å holde igjen – som insisterer på at vi har et ansvar for hverandre, og at rikdom og privilegier er knyttet til visse borgerlige forpliktelser – blir kalt «tradisjonister» og museumsvoktere.

Den eldste av alle ideologier, markedsliberalismen, jungelens lov, grisetrauens filosofi – mest til det største trynet – den isme vi en gang trodde forsvant med slavehandelen, har fått sin renessanse – og mer enn det; den er blitt vår nye guddom.

Sakte, men sikkert er vi i ferd med å få et system der politikken abdiserer til fordel for teknikken, der folket avskjæres fra innflytelse, der nasjonal lovgivning underkastes en lovgivning som verken treffes eller kontrolleres demokratisk. Resultatet blir et paradys for næringslivsledere, diplomater, byråkrater og

eksperter. Folkestyret undergraves, og folkene mister det største privilegium et folk kan ha – det privilegium det er å være styrt av sine tjenere.

Meningsmålinger viser samtidig at et flertall av våre politikere ser seg selv som fremtidige lobbyister for mektige særinteresser, og det ennå mens de sitter og forvalter våre fellesskapsinteresser.

Pressen, som vakt skulle være, er ennå flink til å avdekke systemets enkeltvekster, men lar stort sett systemet som sådan få være i fred, slik intet system og ingen ideologi bør få være for en kritisk, uavhengig presse, som er til for å stille de mektige kritiske spørsmål på vegne av de maktesløse.

Det er faktisk så sjelden noen roper et varsku, at man blir oppriktig glad når man hører en representant for de «gamle» elitene, Jens P. Heyerdahl d.y., i et kåseri på årsmøtet i Norsk Pressehistorisk Forening denne uken, angripe de nye elitene, de som tror at det største i verden er å kjøpe billig og selge dyrt, de som bare har ett kompass for sin virksomhet – det som bringer dem dit fortjenesten er størst. Eller som Heyerdahl formulerer det, de som «satser på det kortsiktige og høstende, ikke det langsiktige og byggende».

Det er nesten så jeg sier som Lord John Manners, en av lederne for 1800-tallets «Unge England», modellen til Lord Henry Sydney i Disraelis roman «Coningsby»: – Let wealth and commerce, laws and learning die, But give us back our Nobility.

– La pengene, handelen og loven forgå, men la vår gamle adel i evighet bestå...

Jeg sa nesten.

verk er en grunnleggende betydning for trygghet og trivsel – enten en er stor eller liten. Cochran og Brassard (1979) har dessuten påvist at når det gjelder barns vekst og utvikling, betyr også foreldrenes nettverk mye. (jfr. også Tietjen, 1982a og b og Gunnarsson artikkel). Det er likevel ikke så sikkert at nettverkets omfang i seg selv er avgjørende, men at det er aktivt, nært og variert. Betyr med andre ord de kvalitative sidene ved barns og familiers nettverk mer for oppdragelsen enn de kvalitative.

Det er her vi tror det har skjedd en radikal forandring i vår tid i forhold til tidligere – og særlig industrialiseringsbystrøk. Tegn tyder på at barn i slike strøk, vet om mange mennesker, langt flere enn vi til daglig tenker over. I egen nettverksundersøkelse (som det redegjøres for nedenfor) fant jeg f.eks. at 15–16-åringer på ett tettsted og i en større by på Vestlandet i gjennomsnitt oppga henholdsvis 69 og 51 nettverkskontakter. I en av forundersøkelsene (hvor vi tok utgangspunkt i noe utvidet definisjon av «nettverkskontakt»), var det ei utadvent jente som raskt ramset opp navn på 409 kontaktpersoner; andre kom over 200. I urbane strøk er slike mennesker sannsynligvis bare bekjentskaper en treffer i forbiarten og i få sammenhenger, og ofte mennesker utenfor familieklanen. I det «gamle» samfunnet derimot var barnet snarere omgitt av få – kanskje bare 15–30 mennesker. På den annen side var persongalleriet langt mer synlig, nært og variert enn vanlig i dag: Ved siden av foreldrene fantes besteforeldre, mange søsken i ulike aldre, slektninger, arbeidsfolk, de på rutebåten og posten, handelsmannen, naboer, lærere og lensmann – og de befant seg i den umiddelbare nærhet (jfr. Tiller, 1980). Tiller og medarbeidere påviser også i si bok (1983) at vi ennå i dag finner spor av denne kontrasten mellom «før og nå» når vi f.eks. sammenlikner barns situasjon på «Elgøy» og «Steinøy» med barn i bymiljøer. Barna på småstedene har mer kontakt med voksne og voksnes gjøremål; modellene for læring blir lettere tilgjengelige.

Det har vært lett å havne i nostalgi og landsbygdro-

mantikk når disse problemstillingene drøftes. Det kan derfor være betimelig å minne om at mange har opplevd de sosiale nettverk i enkelte bygdemiljøer som plutsomt tette og trykkende. Vi vet også lite om hvordan sosiale nettverk virker som oppdragelsesfaktorer i moderne byliv. Hva er det f.eks. som gjør at det blir godfolk av barn og ungdom – også i storbyene, ja, selv i de «bespottede» drabantbyene? Fungerer det sosiale nettverket bedre enn vi tror/frykter – eller fins det skjulte faktorer som kompenserer for mangel på multiplekse nettverk?

Her nærmer vi oss et forhold av fundamental betydning for sosialiseringprosessen: barn før – og ennå på ulike småplasser – kjente/kjenner de fleste av sine kontakter i flere roller. Forbindelseslinjene mellom barnet og kontaktpersonene i det uformelle nettverket er derfor «flerfibret», det vi kaller «rollemultiplekst»: Torkel er både bestyrer på handelslaget, søndagsskolelærer, nabo, far til bestevann, mors tremening og fars fiskekamerat. Lise er skolelege, klassekontakt, skiinstruktør, mors klubbvenninne og gift med fars fetter. Dermed fremstår de som «helhetlige» mennesker – ikke som «rollefragmenter» (jfr. Jamgård & Østerhaug og Christie, 1975). Modellen blir derved mer «emosjonell» og levende; av dette følger omsorg, og at den sosiale kontrollen blir primær og naturlig. Det var nettopp slik jeg i min barndom opplevde postbudet (han fra bygda): Når han f.eks. skrevt av oss – eller kjefte, betydde det noe.

Til forskjell er trolig de tilsvarende forbindelseslinjer for barn i bystrøk i større grad «enfibrerte» – uniplekse. De kjenner mange, men i få og «sporadiske» roller: Postbudet er f.eks. bare postbud. Skulle han/hun finne på å korrigerer unges atferd – noe han/hun oftest ikke tør –, svares det kjapt fra den unge garde: «Dette har du ikke noe med!» Det er når det primære nettverket og den primære, naturlige kontrollen omkring barna og de unge bryter sammen, at vi får bruk for det «sekundære» kontrollapparatet – politi, borgervern, tv-overvåking, alarm-systemer, sterkere låser, dører og glass. Ropet på slike i dagens samfunn er kardinalkriteriet på det økologiske sammenbruddet som Bronfenbrenner taler om: Det menneskelige fellesskapet erstattes gradvis, dels av «syntetisk» kontroll, dels av elektronikk og dels av profesjonelle omsorgspersoner med ansvar for hvert sitt lille fragment av barnets personlighet.

Oppsummerende gjelder det i utviklingsøkologien at det å ha et aktivt og variert sosialt nettverk, det å være avholdt av personer i ulike aldre, yrker og roller, innebærer trygghet, identitet, kontroll og internasjonalisering av verdier, forhold som er essensielle for sosialisering og sunn personlighetsvekst. Dette gjelder like sterkt innen andre grener av samfunnsvitenskapene; det er f.eks. i den forbindelse at nyfreudianeren Erik H. Erikson taler om betydningen av «significant persons».

MENING-ITIS

Ord minner om en fix idé:
meningsbesettelse – vi kan «se»,
som «meningitis» kan vi høre det:
«Hjernebetennelse» på god latin.
Blir meningsbesatte derved mere fin?

Man slår verbalt i bord og benker
med døde meninger man vanetenker:
Det skal og må nå være så!
Slik som jeg mener, må enhver forstå!

Svein Otto Hauffen

«Se! Hva som skjer»

Av Svein Otto Hauffen

Søppelinspektører er tydeligvis ikke til å spøke med. Ifølge A. Figenschau, i Framtid i Nord: «Dumpet det en dag et krasst brev fra Avfallsservice i min postkasse. Der stod det å lese at man ved nærmere gjennomgang i mitt utsorterte papirsøppel hadde funnet innslag av konvolutter, fotoposer m.m. Og at man så meget alvorlig på en slik lite ansvarsfull måte å sortere søppel på.»

Det var en bredde over presentasjonen av Thorbjørn Berntzen i Trønderavisa 14.3. som i tekst såvel som bilde var i stil med den bastante miljø-slaggeren. Han som gjerne folkelivsskildrer sine motstandere uten distraherende sideblikk til injurieparagrafene. Og som oppnådde å bli internasjonalt kjent for å stemple en engelsk kollega: «Dritsekk!» Enhver har sitt vis å vinne ry på.

Dermed er ikke sagt noe om hva slag dritt som fylles på sekkene, eller hvem som besørger påfyllingen.

Det skjer noe i Steinkjer. Ifølge en informasjonsbrosjyre «Inviterer

Trøndelag Avfallsforum». «Meld deg på avfallskonferansen Midt-norge og få faglig påfyll!» (!) Ved 26 foredragsholdere. Det holder nok. Man minnes Skriftens ord: «– et godt stappa – yverfylt mål». Selv om det trolig siktes til en høyere fylde i sistnevnte sitat.

På den annen side er det utvilsomt velment å øke aktiviteten for en effektiv løsning av avfallsproblemet. Bare man ikke overser alt det medproduserte avfall, den mentale for-søpling og den indre forurensning. Det var sistnevnte bl.a. Henrik Ibsen siktet til og treffende beskrev og karakteriserte i «En folkefiende». Det ville ikke være så dumt å rette skarpe søkelys mot sistnevnte, og rydde ut det indre solformørkede mentale avfall; som hoper seg opp etter det distribuerte tøv og den «mentale svineføde» (BDB) som folk flest mistankeløst konsumerer daglig.

Ved en slik daglig mentalhygiene, kunne det atter bli rum for, og vekkes indre behov for renslig Kultur- og åndsliv.

Mentale fiender

Blant verste fiender på jord:
Våre meninger og hårde ord.
Hvorned vi gjerne slår i bord,
og gjentar dem i meningskor.

De hindrer oss i det å se,
hva Herren vil med oss skal skje:
Å kunne SE NYTT – slik HAN vil!
Og ikke slik vi vrir det til.

Svein Otto Hauffen

Velferd, kunnskap og fornyelse

Av lege Nils Røhnebak

Jeg viser til Aftenpostens kronikk 2. mai 2003 der fem av våre statsråder har gått sammen om å legge frem Regjeringens oppfatning av kunnskap som en forutsetning for fortsatt velferd. De skriver at Regjeringen har som mål at Norge skal være et av verdens mest nyskaende land, og at de derfor har startet arbeidet med å utvikle en helhetlig innovasjonspolitik. På viktige områder skal Norge ligge helt foran internasjonalt når det gjelder kunnskap, teknologi og verdiskapning.

De viser til at «EU har satt seg som mål å bli den mest konkurranse-dyktige og dynamiske kunnskapsøkonomi i verden», og vi må derfor satse målrettet for å følge med i denne utviklingen.

En får ved å lese kronikken inntrykk av at det primært og i hovedsak dreier seg om kunnskap for å skape ny teknologi, produksjon, forskning, – som alt sammen sikter mot økt konkurransevne og lønnsomhet i næringslivet.

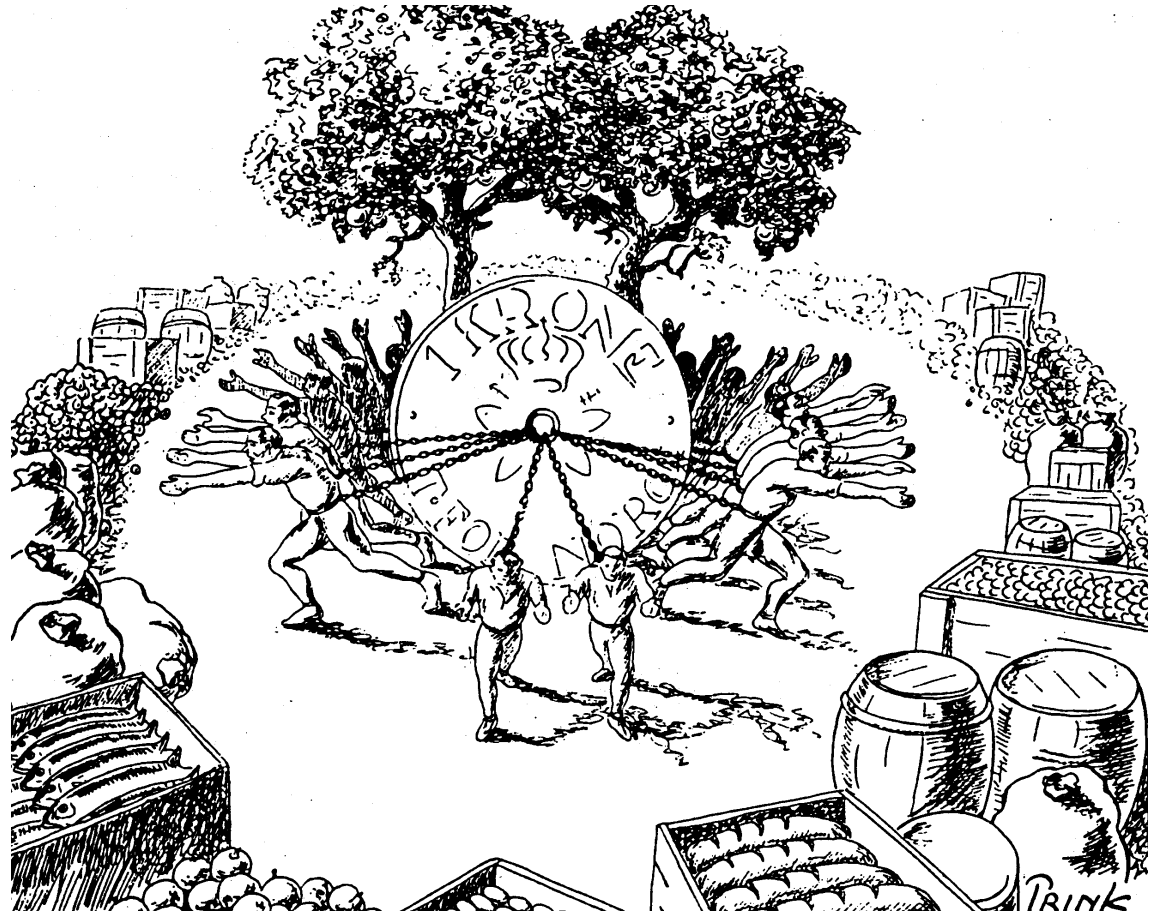
Men i og med at kronikkens overskrift er «Kunnskap skaper velferd», og at det skal dreie seg om en «helhetlig innovasjonspolitik», må det være grunn til å påpeke at det her mangler noe helt vesentlig. For hva

med mennesket selv, det som alt beror på? Innovasjon betyr som kjent fornyelse, og i en helhetlig innovasjonspolitik kan aldri den mest avgjørende fornyelse glemmes: fornyelsen av mennesket! Og når det gjelder kunnskap, så er kunnskapen om mennesket, det hele mennesket, og menneskelivet, mer nødvendig enn all annen kunnskap, i dag som før.

Jeg kan ikke tro annet enn at vår regjering ser dette, men vi kommer til å følge dens arbeide med innovasjonspolitikken nøye.

Uten videre, ja, i blindhet, å være med i den innbitte konkurransen om produksjon, lønnsomhet og markeder, der EU går foran, kan bli en økonomisk krigføring, og et kappløp med fatal endelikt. Når alle har konkurrert ut alle, når varelagrene er fulle, når fabrikkene står, når det ikke er mulig å få solgt mer i overflodens verden, der vårt nåværende økonomiske system ikke lenger kan funere, – da blir det kanskje spørsmål etter den fornyelsen som ene og alene kan forandre det hele, fornyelsen av menneskets indre, av ånd og mentalitet og livssyn?

Hvis det da ikke er for sent? Proffessor i sosialøkonomi, Fritz C. Holte er inne på dette i en kronikk i Aftenposten 5. mai 2003, der han skriver om det som er kalt et kappløp mot bunnen!

Hovedspørsmålet er altså: Hvilken kunnskap og fornyelse er mest påkrevet når det gjelder vår velferd

og vårt liv? Og hvor er det Norge nå må ligge helt foran?

Om vanetenkning og villfarelser

Av Svein Otto Hauffen

Dømmesykes skriverier preges gjerne av bastant skråsikkerhet. Deres felles domsgrunnlag synes å være et sterkt forenkelt virkelighetsbilde. Det kollektive fordomsgrunnlag mange åpenbart bygger sine antagelser på, kan kort karakteriseres slik: På den ene siden har man et uforanderlig samfunns/ statssystem, med et bortimot fullkomment, nøytralt, uhildet rettsvesen og nærmest ufeilbare domstoler. (Især når domfellelser går i favør av de dømmesykes fordommer). På den andre siden har man «De radikale grupperinger ytterst til venstre». Med andre ord, et greit og hendig politisert sneversyn, som mange villfarne mistankeløst hengir seg til.

Det er behagelig å tenke i gamle tankebaner – hvor refleksjonene gjør seg selv... Uforstyrret av distraherende motforestillinger. Ikke minst for dem som aldri har gjort energiske forsøk på å befri seg fra politisk basemantilitet. Mange vanetenkere synes ikke engang å ha blitt streift av en ny tanke. For eks. om muligheten av et fritt, menneskeverdige samfunn – hinsides partipolitisk sneversyn og partisekterisk vanetenkning.

Man behøver så visst ikke å være

venstrevridd, kommunistvennlig eller tilhenger av «de radikale grupperinger ytterst til venstre i Ap/Sv» osv, og deres kollektive partimeininger – for å ha utviklet et selvstendig, avvikende og helst fordomsfritt syn. Og derved innse at virkeligheten ikke er så unyansert og bastant sort-hvitt, som fordomsfulle tydeligvis ønsketenker. Og hvorved de med uforstyrret samvittighet, kan felle inapelable dommer over andre. Deres samvittighet er ren; de har aldri brukt den.

* * *

Mange antar åpenbart – som en udiskutabel selvfølge – at det bestående rettsvesen og rettssystem er det eneste tenkbare. Og at det dessuten i sin nåværende form, er et uangrikelig, fullendt og fullgyldig organ for den levende rettsfølelse. Hvilket er en stor villfarelse!

Partidogmatikk og kortsynt nasjonalisme er ikke fredsfremmende. Tvertimot. *Ensidige vaneforestillinger, forkjøper og lammer gradvis en helhetlig forestillingsevne.* Som er nødvendig bl.a. for objektivt å kunne vurdere den fulle betydning av ukonvensjonelt fredsarbeide.

La oss tenke oss en i sannhet uhildet og objektiv rettferdig domstol, hvor menneskelig rettferdighet ville

være siktemål for den høyeste rett. Der måtte også alle menneskelige motiver og virkelighetsaspekter komme frem. Og sees i et overnasjonalt perspektiv, hvor den hele virkelighet kom for dagen, inklusive fredsfremmende motivasjon. I en større, objektiv sammenheng.

Perspektivutvidende synspunkter, i en aktualisert sammenheng, finnes i min korte artikkel «Den juristkapt skinnvirkelighet», i S.liv 6/2003. Der påvises bl.a. behovet for en samfunnsmessig demokratiseringsprosess, hvor flere mindre instanser bør få utvidet skjønnsmulighet. Hvorved vanlige mennesker kan få større muligheter til innvirkning, i forhold til sine interesser og rettigheter.

«La de døde begrave sine døde!» sa Mesteren.

Det er mulig å kjempe seg frem til et friere syn. Bl.a. til et partipolitisk frigjort, levende samfunnssyn. *Der som man utkjemper en daglig eksistensiell frigjøringskamp, mot de sementerte vaneforestillinger og inngrødde systemtankers forkalkete puppeskall – i seg selv.*

Mot forbenet skjematenkning og stendød systemtenknings «kalkete graver».

S.O.H.

Dei ti boda og framande gudar

Bondevik, statsministeren, vil gjerne minne tilhøyrarane sine om Dei ti boda frå gamle Moses. Men ikke har eg høyrst at han nokong har tolka det verkelege innhaldet i boda. Soga om gullkalven skulle vere velkjend. Moses sette broren sin til å leie folket, medan han sjølv var i samtale med sin gud oppe på Sinai fjellet og fekk der nedteikna dei ti boda.

Då han kom nedatt frå høgda, såg han at folket hadde laga seg ein gullkalv som dei song og dansa omkring. Då sa han til broren, som var prest: Du har leia folket mitt vill, så dei har synda mot boda. Og kva svara så presten? Du veit, Moses, at folket ligg i det vonde! (Den vonde aksen i dag.)

Moses tende i raseri. Han knuste boda som var innrissa på steintavler og drog deretter ein tur til på fjellet og fekk innrissa i tavlene på nytt. Moses trudde ikkje på det vonde i menneska.

Dei ti boda er dei gamle jødane si grunnlov. For å råde bot på den skjensel som presten Aron hadde leia folket ut i, så skapte han det seinare mykje omtala Jubelårssystemet. Kvar sjuande dag skulle vere fridag og kvart 49 år skulle all gjeld tilbakebetalast eller strykast. M.a.o. han nulla ut det som vi i dag kallar fiktivøkonomien, så folket fekk starte økonomien sin på nytt. Den gongen som i dag, kan ingen slags økonomi bygge på noko anna enn varer og materiell produksjon, ikkje på peng-

ane som berre er eit symbol, eit bilete.

Så kan ein spørje: «Sa ikkje Moses noko om kvifor han vart rasande då han kom nedatt frå fjellet og såg at folket hadde vraka Guds lærdom, uttrykt i skrivne bod frå Guds eigen finger?»

Det føddest ein ny profet mellom jødane som sa noko om dette. Han heitte Samuel. I Samuelsboka finn du svaret: Vrakar du boda som Moses gav og som vart teke vare på i Arka, tek du til å danse om gullkalven, då vil det ende med splid og krig! Bror vil til slutt slå bror ihel straks dansen blir vill nok og det som vi i dag kallar fiktivøkonomien gir årsaka til sjølvutsletting!

Anders Ryste

PS! Det var å vone at statsministeren, han er jo prest, kan tolke for Bush realinnhaldet av Bibelboda. Ingen av dei bibelske profetane har så klart som Samuel og Moses forklara synd og risikoen ved dansen om gullkalven. Bushen ville truleg setje pris på ein samtale om nettopp dette, når han kjem på eit maitreff med Bondevik.

Fiktivøkonomi er å handle med pengar som om det skulle vere ei vare.

DS

Er en annen verden mulig under kapitalismen?

Fritz C. Holte: *En annen verden er mulig. Et alternativ til internasjonal markedsliberalisme.*

250 sider.

Utgitt på eget forlag, 2002.

ISBN 82-996486-0-2

Mangeårig professor i sosialøkonomi ved Norges Landbrukshøgskole, Fritz C. Holte (f. 1925), har skrevet en interessant og velskrevet bok om den økonomiske situasjonen i Norge og i verden. Boka har tittelen: «En annen verden er mulig. Et alternativ til internasjonal markedsliberalisme.»

Av Hans Petter Hansen

Sjøl om boka er lettest – især hvis en har litt utdanning i sosialøkonomi – så går den djupt nok til at begrunnelsene for konklusjonene har full dekning. Jeg skal i min anmeldelse referere mye fra teksten i boka. Etter mi mening vil dette gi det beste inntrykket av hva boka handler om, hva slags tema som tas opp og hvordan Holte tenker seg at problemene bør løses. Til slutt vil jeg gi en del definisjoner og forklaringer til begreper som brukes i artikkelen og i boka.

Rammebetingelse-krav

Et slikt samfunn som det norske, stiller visse krav til rammebetingelser for å holde oppe konkurransevnen. Holte forklarer rammebetingelsene slik:

- hvor fleksibelt arbeidsmarkedet er.
- hvor godt utdanningssystemet tilfredstiller næringslivets behov,
- hvor godt infrastrukturen tilfredstiller næringslivets behov,
- om det brukes visse miljøverntiltak som øker produksjonskostnadene før våre handelspartnere bruker disse tiltakene, og
- hvor stor del av verdiskapningen i næringslivet som tilfaller arbeidstakerne.

For eksempel ønsker kapitalen (næringslivet) at fleksibiliteten i arbeidsmarkedet skal være stor. Helst bør kvalifisert arbeidskraft kunne tas inn og sies opp uten at noen protesterer.

Oppfyllelsen av kravene fører til at norske myndigheter og fagbevegelse får mindre spillerom til å føre en politikk til fordel for folket.

Forfatteren drøfter mange tiltak som kan gjøres for at konkurransevnen overfor utlandet skal holde seg på samme nivå, – slike som kvoter på handel med industrivarer, toll på import og eksport og devaluering, det vil si beslutninger om at norske kroner skal bli mindre verd i forhold til utenlandske penger.

Ett sted konkluderer han slik: Vi bør finne en måte å unngå kapitalflukt på som ikke innebærer at rammebetingelse-kravene må innfris.

EØS-avtalen, OECDs kapitalkoder, WTO og GATS

De viktigste virkningene av EØS-avtalen regnes for å være kjente, derfor kommenteres de ikke her.

OECDs kapitalkoder krever blant annet at det ikke skal være noen restriksjoner på kjøp av et medlemslands valuta mot betaling i et annet medlemslands valuta. Så lenge norske myndigheter er bundet av OECDs kapitalkoder, kan de ikke styre kapitaloverføringene til

og fra utlandet. Men kodene kan tilbakekalles.

- WTOs oppgave er
- å fastsette regler for handel mellom land,
 - å være et forum for videre forhandlinger,
 - å være et organ for løsning av konflikter på det handelspolitiske området.

GATS

I 1993 ble det inngått en verdensomspennende avtale om handel med tjenester, GATS, som er en del av WTO-regelverket.

Holte drøfter forskjellige måter å endre WTO-regelverket på slik at det skal passe Norge bedre, og ender opp med å foreslå et alternativt system for Norge.

Det alternative systemet for Norge

Det forutsettes at WTO-avtalen er endret på noen punkter, blant annet slik: Et land kan bruke så høy toll på industrivarer som det ønsker hvis tollsatsen er den samme for alle varer og overfor alle land, og brukes både på eksport og import.

Med *Det alternative systemet* menes det systemet Norge har hvis dette har skjedd:

1. Norge har gått ut av EØS.
2. Norge er ikke lenger forpliktet til å følge OECDs kapitalkoder.
3. Det kreves lisens fra norske myndigheter både for overføringer av kapital fra Norge til utlandet og for overføringer fra utlandet til Norge.
4. Norske myndigheter har sørget for at de kan styre de valutakursene som forteller hvor mye den norske krona er verdt i forhold til utenlandske penger.

5. Norge bruker toll på handel med industrivarer. Samme tollsats brukes på alle varer og alle land, og både på import og eksport.

6. Norge bruker kvantitative restriksjoner til å styre importen av landbruksprodukter og importen av tjenester.

Forfatteren drøfter så de bedre muligheter for styring fra de norske myndigheters side etter at det alternative systemet er innført, blant annet disse:

Økte muligheter til å finansiere ønskelige offentlige tiltak, større muligheter til å bekjempe arbeidsløsheten, bedre muligheter til å fordele inntekter og velferd, bedre muligheter til å fjerne brutaliteten i arbeidslivet, stanse forvitringen av velferdsstaten, forbedre mulighetene til å satse mer på å bekjempe miljøproblemer og endelig oppheve følelsen av avmakt hos myndigheter og blant folk flest (for å bruke et forslitt uttrykk).

Holte kommer inn på en rekke andre temaer i boka si, blant annet på krisene i Mexico, Argentina, USA og Asia. Han mener at flere kriser vil komme, også i USA, og noen av dem kommer til å bli alvorlige.

Han mener at de store enhetene er vanskelig å styre; derfor er det ønskelig med mindre enheter, og derfor kan nasjonalstaten være en passende enhet. Han mener at disse enhetene bør begrense handelen seg imellom, slik han anbefaler i sin modell for Norge at landet bør begrense sin import. Han setter også opp et alternativ for gruppa av industriland. Denne skissen for industrilandene generelt likner mye på den som ble satt opp for Norge. Dette innebærer blant annet at det nåværende systemet med langt på vei felles kapitalmarked for alle industriland erstattes med et system der hvert industriland har sitt eget kapitalmarked.

Han vurderer de kreftene som vil arbeide imot slike endringer i samkvemmet mellom industrilandene som han foreslår, som å være sterke. Men motkreftene til disse er voksende og kommer til å bli enda sterkere ettersom tida

går.

Til slutt kommer han med noen tanker om hva som vil skje dersom det nåværende systemet ikke endres. Dette avsnittet tar vi med her i sin helhet.

Hva kommer til å skje hvis systemet ikke endres?

– Det er altså en viss sjanse for at den nåværende bølgen av protester mot det økonomiske systemet vil føre til at markedene for kapital og produkter blir mer nasjonale. Men det er også en sjanse for at bølgen ebber ut uten at de er blitt mer nasjonale. Her er mitt bilde av hvordan framtiden i så fall vil bli:

Det enkelte lands økonomi vil bli stadig mer «innvevd» i andre lands økonomier.

Vi vil fortsatt ha massearbeidsløshet, et brutalt arbeidsliv for mange, skjev fordeling, utvikling av velferdstiltak, uforsvarlig håndtering av miljøproblemer, og følelse av avmakt.

Etter noen år vil vi få en ny kraftig bølge av protester mot det økonomiske systemet. Sett at det kommer lite ut også av den bølgen før den ebber ut. I så fall vil det etter noen år komme enda en protestbølge.

Før eller senere vil protestene mot systemet bli så sterke at det bryter sammen. Kanskje kommer det til å se slik: I ett industriland blir protestene så sterke at landets regjering presses til å bryte de internasjonale avtalene om frihandel og fri flyt av kapital. Til å begynne med vil dette gjøres mest mulig skjult, mens regjeringen i ord fortsatt er tilhenger av markedsliberalisme. Denne måten å oppføre seg på, smitter imidlertid raskt over til de andre land. Etter en tid, kanskje nokså raskt, har det ikke lenger noen hensikt å prøve å gi inntrykk av at varer, tjenester og kapital kan flyte fritt over landegrensene.

Et sammenbrudd om en del år vil skape mye større problemer enn en mer kontrollert overgang til «Det alternative økonomiske systemet» i løpet av de nærmeste årene. Om en del år vil nemlig de enkelte lands økonomier være mye mer sammenvevd enn nå. Derfor blir problemene med å bryte bånd mellom dem større. I tillegg kommer at et sammenbrudd – og særlig et sammenbrudd som skjer i løpet av kort tid – vil skape større problemer enn en kontrollert overgang.

Jeg venter at det jeg skriver her vil bli møtt med følgende innvending:

Det har mange ganger tidligere vært spådd at det markedsøkonomiske systemet vil bryte sammen i løpet av en overskuelig framtid. De som har spådd dette har imidlertid tatt feil. Det er derfor ingen grunn til å ta slike spådommer alvorlig.

Her er mitt svar:

Vi har nå og vil i framtiden ha en verden som er svært forskjellig fra den vi hadde tidligere. Derfor kan erfaringene fra fortidens verden ikke gi et holdbart grunnlag om den framtidige.

For å ta en parallell: I mange hundre år ville eventuelle spådommer om at det ikke var mulig å reise til månen i overskuelig framtid, alltid være riktige. Men i dag er de det ikke. Teknologiske endringer har nemlig muliggjort ting som ikke var mulig tidligere.

Så langt Fritz C. Holte.

Noen synspunkter på boka

Jeg synes Holtes bok er nyttig, også for kommunister. Den beskriver problemene som de kapitalistiske statene, og særlig unioner av kapitalistiske stater, står overfor, godt og lettfattelig.

Men hva med løsningsforslaget, Det alter-

native system, som han kaller det? For oss er det alternative systemet til kapitalismen sosialismen. Det er tydelig at Holtes løsningsforslag ikke har noen systemoverskridende karakter. Forslaget tar sikte på å få vekk problemet ved å omgjøre det verdensomfattende liberalistiske systemet til nasjonale kapitalistiske systemer. Det er på en måte å skru klokka tilbake til etterkrigstida, til perioden mellom 1945 og 1980. Men her kan vi sende hans «måne-eksempel» tilbake: Nå har den samfunnsmessige utviklingen gått så langt i verdensomfattende liberalisme at det ikke vil være mulig å bruke de gamle metodene for å fjerne Problemet.

Det ligger nok også litt keynesianisme i hans forslag, særlig dette med å øke de offentlige budsjetter, sjøl om andre deler av hans forslag gjør at det ikke kan forstås som en «ekte» Keynes-modell.

Men denne modellen hadde som forutsetning at den sosialistiske verden var sterk, og at dens styrke var voksende. Da ville de kapitalistiske landene ikke våget å underkaste sine økonomier en verdensomfattende liberalisering fordi det ganske raskt ville ført til motstand i folket. Det er en ting som de borgerlige og sosialdemokratiske politikere aldri kan erkjenne: grunnen til at velferdsstatene ble bygd opp i vest, særlig i de nordiske landene, lå i eksistensen av den sosialistiske verden. Nå er ikke denne verden der, og derfor våger kapitalen å utsette folket for en rå kapitalisme.

En sak er fraværende i Holtes bok: Spørsmålet om eiendomsretten til produksjonsmidlene. Han snakker om markedet, som om det bare kan finnes en type av marked: Det kapitalistiske markedet. Han later som om han ikke veit at det fantes og finnes sosialistiske markeder. På grunn av dette neglisjerer han de erfaringene vi har fått av Sovjetunionen og andre sosialistiske lands eksistens og det sosialistiske markedet som eksisterte der. Her er hva det sosialistiske markedet i Sovjetunionen klarte å formidle av varer og tjenester: Sovjetunionens nasjonalinntekt i prosent av USAs: 1950: 31, i 1984: 67. Sovjetunionens industriproduksjon i forhold til USAs: 1950: 30, i 1984: 80.

Dette er hva det sosialistiske produksjonssystemet i SSSR frambrakte og hva det sosialistiske markedet formidlet. Dette må vi ikke glemme, sjøl om det kan være mye å kritisere i det som foregikk i produksjonslivet og ellers i dette landet en gang.

Holtes beskrivelse av de bølger av opprør som er i vente, kan godt slå til. Dette kan tyde på at de former for protester vi kan vente oss, mer kommer til å likne på de som oppsto på 10- og 20-tallet enn de protester som har funnet sted etter siste verdenskrig. Det kan altså bli tale om protester som går direkte i revolusjonær retning.

Under utarbeidelsen av dette stykket har jeg også bladd litt i Leif Johansens bok: *Lectures on macroeconomic planning*. Jeg tror at beskrivelsene av de beste planøkonomiske forsøkene vi blant annet finner i denne boka, er bedre å bygge på enn Holtes forslag. Så det er viktig at kommunistene er i teten.

Og så sier vi med Fidel Castro: Alltid framover til seier!

Anvendt litteratur:

Hans Keiding: *Sovjets økonomi – problemer og reformer. Forlaget Tiden (dansk) 1987. s. ISBN 87-579-0378-6.*

Leif Johansen: *Lectures on macroeconomic planning, Part I: General aspects, 1977. 355 s. ISBN 0-7204-0565-3.*

KORRESPONDANSE

Helsedepartementet

pr. telefax

TVANGSMEDISINERING

Europarådets torturkommissjon har slått fast at tvangsmedisinering er tortur. Likevel er det i norsk helserett intet vern mot at pasienter ved psykiatriske institusjoner kan bli utsatt for helseødeleggende tvangsmedisinering mens spørsmålet om tvangsinnleggelsens lovlighet blir prøvet av kontrollkommissjon og rettsinstanser. Det er ikke adgang til å reise sak for norske domstoler med påstand om at man ikke er sinnssyk og begjæring om midlertidig forføyning mot tvangsmedisinering blir avvist under henvisning til en høyesterettsavgjørelse fra den gamle psykiatrilovens tid. Det finnes heller ingen instans som foretar kontroll i ettertid og undersøker skader. I dette systemet blir den nye psykiatrilovens "pasientvern" mot skadelig tvangsmedisinering en ren papirbestemmelse.

Svært mange psykiatere i vårt land er fremmedkulturelle, oppdratt i kulturer som har nokså hardhendte metoder for å uskadeliggjøre individer med avvikende oppfatninger.

Etter WHO's diagnosemanual for "mental and behavioral disorders" kan ethvert adferdsavvik betraktes som et sykdomstegn, og når diagnosen først er satt, er det etter norsk rett bare teoretiske muligheter til å få den endret.

Alle gjør feil tid til annen, også psykiatere. Men i motsetning til andre leger har psykiatere i det norske systemet "rett" til å påføre pasientene lidelser og helseskader.

Selv er jeg en av dem som er blitt rammet, slik vedlagte brevkopi til produsenten av cisordinol viser. På internett har jeg sett at det presiseres at cisordinol ikke har helbredende, kun symptomdempende virkning. Jeg er derfor interessert i de etiske vurderinger som ligger til grunn for en fortsatt godkjenning av tvangsmedisinering med preparater av denne karakter etter at den nye psykiatriloven trådte i kraft.

Begrepet "alvorlig sinnslidelse" har nå vært i bruk i Norge i over 40 år uten at det har vært gjenstand for definisjon av rettsinstanser eller myndigheter. Jeg ønsker å dra i gang en diskusjon om dette begrepet blant leger, jurister og menneskerettsaktivister. Til bruk for denne diskusjonen vil jeg legge min egen psykiatriske journal ut på internett.

Det bes opplyst om jeg har krav på å få utlevert journalen i elektronisk lesbar form for dette formål.

Med hilsen
Sunniva Fjellbakk

DET KONGELIGE
HELSEDEPARTEMENT

Sunniva Fjellbakk
8630 STORFORSHEI

30. august 2003

Deres ref.:
02/02639 HTA1 HJS/-

Vår ref.:

Dato:
27.08.03

VEDRØRENDE PSYKISK HELSEVERN

Det vises til Deres telefaks av 18. august 2003 vedrørende det psykiske helsevernet. I tilknytning til Deres brev kan departementet opplyse følgende:

Det følger av psykisk helsevernloven § 4-4 at pasient under tvunget psykisk helsevern kan uten eget samtykke undergis slik undersøkelse og behandling som klart er i overensstemmelse med faglig anerkjent psykiatrisk metode og forsvarlig klinisk praksis. Det følger videre av bestemmelsen at legemiddelbehandling bare kan gjennomføres med preparater som er registrert her i landet og med vanlig brukte doser.

Godkjenning av legemidler foretas av Statens legemiddelverk som kan redegjøre nærmere for godkjenningen av det enkelte preparat. Statens legemiddelverk har følgende adresse: Sven Oftedals vei 6, 0950 Oslo.

Vedrørende utlevering av journal følger det av pasientrettighetsloven § 5-1 at pasienten har rett til innsyn i journalen sin med bilag, «og har etter særskilt forespørsel rett til kopi». Loven er ikke til hinder for at pasienten får sin journal i elektronisk form, selv om pasienten etter loven ikke har noe eksplisitt krav på å få journalen utlevert elektronisk. Det skal videre bemerkes at ikke alle journaler forefinnes i elektronisk form.

Med hilsen
Thor Rogan e.f.
avdelingsdirektør

Hans-Jacob Sandsberg
Underdirektør

Riksadvokaten

pr. telefax

OVERGREP I PSYKIATRIEN

I mars 2002 ble jeg utsatt for tvangsmedisinering ved Nordland psykiatriske sykehus.

Velaug Lie anmeldte telefonisk saken til politiet i Bodø, men fikk til svar at de kunne intet gjøre med mindre jeg selv kom til politivakta og underskrev en anmeldelse. Det var jeg på angjeldende tidspunkt fysisk forhindret fra, og senere, da medikamenteringen var stanset, var jeg for nedbrutt til å kunne ivareta mine interesser.

Tvangsmedisineringen medførte en betydelig psykisk skade. Slik vedlagte brevkopier viser, har jeg henvendt meg til produsenten av preparatet for om mulig å få fastslått skadeomfang og årsakssammenheng og til Helsedepartementet for å få klarlagt de vurderinger som ligger til grunn for godkjenning av medikamentell behandling med potensielt skadelige preparater uten helbredende virkning.

I en tid da politi og påtalemyndighet er travelt opptatt med å etterforske eventuelle overgrep som skjer i forbindelse med privatpersoners intime samvær, er det kanskje påtrengende av meg å henvende meg til Riksadvokaten for å forespørre om hvordan jeg skal forholde meg for å få klarlagt om ødeleggelsen av mitt følelsesliv er et straffbart forhold, og i tilfelle for hvem. Jeg drister meg imidlertid å fremsette følgende spørsmålsstilling: Jeg er blitt tvangsmedisinert med et preparat som av produsenten oppgis å være uten helbredende virkning. Behandlingen har medført at mitt følelsesliv er blitt ødelagt. Har jeg rett til noen form for bistand fra politi og eller påtalemyndighet når det gjelder dokumentasjon av skadeomfang og årsakssammenheng, og hvordan skal jeg forholde meg for å få fastslått om jeg har vært utsatt for et straffbart overgrep?

Med hilsen
Sunniva Fjellbakk

RIKSADVOKATEN

Sunniva Fjellbakk
8630 Storforshei

30. august 2003

REF.:

VÅR REF.:

DATO:

R 03-1097 JKØ/lk 26.08.03

HENVENDELSE OM PÅSTÅTTE OVERGREP VED NORDLAND PSYKIATRISKE SYKEHUS

Det vises til Deres brev 18. august 2003 med vedlegg. De skriver at De i mars 2002 ble tvangsmedisinert ved Nordland psykiatriske sykehus. Behandlingen skal ha ført til negative konsekvenser for Dem. De reiser spørsmål om De har krav på bistand fra politiet eller påtalemyndigheten for å få fremskaffet dokumentasjon av den skade De hevder å være påført som følge av medisinering. De spør videre om hvordan De skal forholde Dem for å få fastslått hvorvidt De har vært utsatt for straffbare overgrep i forbindelse med behandlingen. Det fremkommer at De også har tatt forholdet opp med Helsedepartementet i et brev dit 18. august 2003.

Spørsmål om medisinsk behandling, herunder tvangsbehandling ved helseinstitusjon, faller utenfor riksadvokatens arbeidsområde. En gjør imidlertid oppmerksom på at vedtak om behandling med legemidler uten pasientens eget samtykke kan påklages til fylkeslegen etter reglene i lov om psykisk helsevern § 4-4 syvende ledd. Vedtak i medhold av lov om psykisk helsevern om observasjon eller om tvunget psykisk helsevern kan påklages til kontrollkommissjonen i inntil tre måneder etter at vernet er opphørt. Dette følger av § 3-8 i loven. Kommunelegen, fylkeslegen eller Deres personlige lege vil formentlig kunne gi Dem nærmere opplysninger om klageadgangen.

Dersom De mener at De har vært utsatt for straffbare forhold i forbindelse med behandlingen ved Nordland psykiatriske sykehus, kan De eventuelt innlevere en skriftlig eller muntlig anmeldelse til det stedlige politidistrikt.

Tor-Aksel Busch

Johan Kr. Øydegard
Statsadvokat

H. Lundbeck A/S
DK-2500 VALBY

pr. telefax

I mars 2002 ble jeg tvangsbehandlet med cisordinol (både depot og akutard).

Behandlingen ødela mitt følelsesliv; alle religiøse og seksuelle følelser er borte i likhet med min humoristiske sans. Jeg har også fått store søvnproblemer.

Behandelnde lege har tross min oppfordring ikke meldt saken til Bivirkningsnemda.

Hvorvidt dette skyldes at psykiatere av prinsipp ikke melder psykiske helseskader eller har andre årsaker, vet jeg ikke. Jeg antar imidlertid at H. Lundbeck A/S har tester og prosedyrer som kan fastslå både skadeomfang om mulige skadeårsaker, og jeg tillater meg på denne bakgrunnen å henvende meg til Dem og be om bistand til å få skaden undersøkt. Jeg er naturligvis aller mest interessert i om botemidler kan finnes.

Med hilsen
Sunniva Fjellbakk

H. Lundbeck AS
Lysaker torg 10 Postboks 361
Tlf. +47 67 52 90 70
1326 Lysaker
Fax +47 67 53 77 07
Lundbeck

Til

Sunniva Fjellbakk
8830 Storforshei
Lysaker, 20.08.2003

Jeg har fått oversendt ditt brev til H. Lundbeck A/S, DK-2500 Valby siden vi er det norske datterselskapet.

Saker som dette må tas opp av en lege, derfor ber vi deg kontakte behandlende lege på nytt. Eventuelt kan du legge frem saken for fastlegen din.

Vennlig hilsen

H. Lundbeck AS
Else britt Berteig
Registreringssjef

Sunniva Fjellbakk
8630 Storforshei 30. august 2003

Nordlandssykehuset
Psykiatri

pr. telefax

JOURNAL I ELEKTRONISK FORM

Idet jeg viser til vedlagte, ber jeg om å få tilsendt de deler av min journal som forefinnes i elektronisk form.

Journalutdraget bes sendt på e-post til: lie.thore@c2i.net

På forhånd takk!

Med hilsen
Sunniva Fjellbakk

BØKER – BØKER – BØKER

Kreft som vendepunkt

Forfatter: Lawrence Leshan
Forlag: Spartacus 1997
Anmelder: Astrid Strømme

... det er noe du må være spesielt oppmerksom på. Det gleder meg at du blir sint og skriker, for dette vil bevare ditt naturlige temperament, men det som gjør meg misfornøyd, er at du blir bedrøvet og lar alle ting gå innpå deg. Legekunsten lærer oss at det er dette som mer enn annet ødelegger våre kropp.

Skrevet til en pasient i 1402 av M. Lorenzo (lege)

Så langt i historien har sykdom, urettferdighet, kriminalitet, sult, vold, etc. vært en del av vår hverdag. I vårt samfunn er kreft en folkesyk-

dom. Sannsynligvis vil stadig flere mennesker bli berørt av sykdommen.

Hva er årsaken til kreft? Spørsmålet er vidtfavende og svarene er det samme! Noen mener bestemt at det er de kjemiske stoffene som vi får i oss gjennom maten, luften og miljøet som utvikler kreft.

Utgangspunktet for anmeldelsen av boken er likevel et annet. Boken gjør et forsøk på å si at det er en sammenheng mellom følelseslivet, personlighetstrekk og livskriser. Siden 1955 har det vært skrevet dusinvis av rapporter som underbygger dette. Faktorer som hyppig går igjen, viser at det ofte er store følelsesmessige savn og opplevelsen av håpløshet som er de utløsende faktorer!

Kreft som vendepunkt er en håndbok for kreftpasienter, deres familier og helsepersonell. Boken er på vel 170 sider, lettlest og engasjerende! Den presenterer for oss ulike menneskeskjebner. Noen av dem kjemper seg igjennom den og blir friske, mens andre igjen får sin levetid forlenget. Noen dør av kreften. *Bokens hovedbudskap er imidlertid at personens livsstil bør endres. Den bør endres på en slik måte at personens kreative evner får rom for utfoldelse.* En slik endring stimulerer kroppens helbredelsesevner.

Imidlertid er det klart: *cellegiftbehandling har vært og betraktes som en gedigen feilsatsing.* Det er bare 4–5% av alle krefttilfeller som lar seg helbrede ved hjelp av behandling. Tallet er lavt tatt i betraktning av at det er 100.000 kreftsyke i landet...

Boken har åtte kapitler. Det mest engasjerende kapitlet er det som belyser det forhold som er nevnt ovenfor. En psykologisk omdanning må til for den kreftsyke som mobiliserer immunsystemet. Bare en slik forandring kan utløse kroppens helbredende evner.

Kapitlet som tar opp ulike sider av den holistiske medisinen (helhetlig medisin) er også spesielt interessant. Jeg siterer noen punkter derfra:

1. Personen eksisterer på flere nivåer.
2. En person kan beskrives ved hjelp av fysiske, psykologiske og åndelige nivåer. Ingen nivåer kan «reduseres» til et annet nivå. Alle må behandles for å bedre helsetilstanden. Alle må taes i betraktning hvis helsen skal bli bedre.

3. Hver person er unik.
4. Personen trenger et gyldig behandlingsprogram.

5. Behandlingsprogrammet, enten det dreier seg om ernæring, meditasjon, kjemoterapi eller fysisk trening, må tilpasses den enkelte. Standardiserte fremgangsmåter holder sjelden mål.

6. Pasienter bør få autoritet til selv å bestemme.

7. Pasienten bør få så mye kunnskaper om emne som mulig.

8. Personen har selvhelbredende evner. Hvis en følger de tre første grunnreglene (utvikle fysiske, psykologiske og de åndelige sidene i menneskenaturen) stimuleres de selvhelbredende krefter.

Alt i alt handler boken om å synge sin egen sang. Vi må være til for oss selv og la vår egen musikk strømme ut. De andre skal vi bry oss om ut i fra våre egne behov.

Avrundingsvis kan det passe å sitere vismannen fra Lublin. Han gir råd om hvordan han mener vi best kan komme «ut av det» på.

... Det er umulig å fortelle mennesker hvilken måte som er best. En måte å tjene Gud på er ved læring, en annen er ved bønn, en tredje ved faste, og enda en ved å spise. Enhver bør tenke over hvilken måte som er best for hans hjerte, og da velge denne måten med all sin styrke.

DEBATT – DEBATT

Fredso- eller krigsopplæring?

Nasjonen 11. juni melder om *Sjokkmelding fra Forsvaret og Flere nedleggelse i Sør-Norge*. Etter å ha lest artikkelen er det grunn nok for leseren å bli minst like mye sjokkert som Marit Nybakk, leder i forsvarskomiteen. Men med litt annen synsvinkel enn Nybakk. For samtidig som militærfaglig oberst Hals varsler nedleggelse i Sør-Norge, snakker han om at dagens forsvarsstruktur krever 35 milliarder 2003-kroner årlig! Det er virkelig sjokkerende!

Regjeringspartiene og Ap går inn for å bevilge 30 milliarder når saken skal behandles neste vår! Det er noe vi velgere skal huske. Er 30 milliarder akseptabelt til krigsopplæring?

Hva er det så Forsvaret skal forsvare oss mot? Det går ikke fram av artikkelen at Norge har fiender å forsvare seg mot. I så fall kan man jo tenke seg andre metoder enn skyting og bombing og forurensing av stadig nye naturområder i vårt land. Med all den lidelse og nød krigene har påført, og fremdeles påfører uskyldige mennesker, er det på høy tid å kreve **fredso- eller krigsopplæring** i stedet

for **krigsopplæring** for alle milliardene som går til forsvar av landet vårt.

I stedet for å «legge ned» er det nå full fart for å lage nytt skytefelt (Regionfelt Østlandet): Og «som tilbys til Natos vintertrening», sier Marit Nybakk blant annet. Har hun eller andre politikere og militære egentlig rett til å tilby vårt lands områder til slike raseringsformål? Hva sier den norske Grunnlov om det?

Jeg ser også at Forsvaret søker Statens forurensningstilsyn (SFT) om tillatelse til å «få slippe ut 3,5 tonn kvitt fosfor hvert år (dødelig dose for et menneske er mindre enn 0,1 gram), 170 kg årlig og 22 tonn kobber, også dette årlig (Nasjonen 12. juli, Olav Momrak Haugann).

Hvor skal dette ende? Hva slags styring har vårt land?

Det argumenteres med «arbeidsplasser» i dette vanvittige Forsvaret. Snakk om å grave sin egen grav. Er det for sent å minne om Gandhis ord: «Det er ingen vei til fred – fred er veien».

Johanne Skog Gripsrud,
Sandnes

Bokliste

Over bøker av interesse for nyorienteringen og som kan bestilles og forsendes fra BONDES FORLAG, Jæremyren 16, Bergen eller 6150 Ørsta

1. Dybwad Brochmann: «Nytt lys over livet»	kr. 20,-
2. BDB: «Veien til det nye land», I. «Åndsrevolusjon»	kr. 20,-
3. BDB: «Veien til det nye land», II. «Bevissthetslivet»	kr. 20,-
4. BDB: «Veien til det nye land», II. «Eksakt vurdering og verdilære»	kr. 20,-
5. BDB: «Veien til det nye land», IV. «Nøklene» (Utgitt med tilskudd fra Chr. Mikkelsen)	kr. 20,-
6. BDB: «Veien til det nye land», IV. «Verdens Frelser I» (BDB's ungdomsbok, innholdende hans livsprogram)	kr. 20,-
7. BDB: «Veien til det nye land», VI. «Verdens Frelser II»	kr. 20,-
8. BDB: «Til mentalundersøkelse»	kr. 20,-
10. Sivilingeniør G. E. Bonde m. fl.: «Populær innføring i fremtidens samfunnslære. Logokratiet» - 4 bind á	kr. 25,-
14. BDB: «Åpent brev til Rikskansler Adolf Hitler» (1937)	kr. 2,-
15. BDB: «Realøkonomi kontra fiktivøkonomi»	kr. 2,50
16. G. E. Bonde: «Totalitetsøkonomien» - 3. utgave	kr. 20,-
18. G. E. Bonde: «Det norske alternativ til kommunismen»	kr. 2,-
19. G. E. Bonde: «B. Dybwad Brochmann og hans livsverk» (Minneforedrag 1956)	kr. 2,-
20. Bent Lindwall: «Konsten att läsa Biblen»	kr. 20,-
23. Axel Möller: «En ukjent verden»	kr. 20,-
24. Lege Nils Røhnæk: «Menneske du er ånd»	kr. 10,-
27. Alf Dahlberg: «Varig fred»	kr. 20,-
31. Ole Røyseth Brende: «Det pengeløse Samfund»	kr. 20,-
35. A. Fagereng: «Dekapitalisering og desentralisering»	kr. 2,-
36. Olav Sætre: «Alle må være ett»	kr. 20,-
37. Einar Mikkelsen: «B. Dybwad Brochmann og hans ettermæle»	kr. 25,-
38. Dag Ove Johansen: «Jesusbomben»	kr. 5,-
39. Alvin Fagereng og Anders Ryste: «Uvitenhetens inflasjon»	kr. 3,-
40. Jac. Jacobsen: «Nord Norsk Arbeidsliv og Bedre tenkemåte»	kr. 25,-
47. A. Fagereng: «Fødselsdagsgave»	kr. 25,-
48. M. Gjellestad: «Det kristne paradoks, Paulus og dobbeltmoralen»	kr. 50,-
49. Fagerengs bok: «På talefot med samtiden» bestilles fra Terje Fagereng, Kotsøy, 7494 Singsås.	

Bondes Forlag – Rystes produksjon

33. Anders Ryste m.fl.: «Nytt lys over samfunnslivet» Hefte I - II - III	kr. 40,-
34. AR: «Bli som barn igjen»	kr. 25,-
42. AR: «Den nyorienterte skole»	kr. 35,-
43. Anders Ryste og Aase Brenne, Bertram Dybwad Brochmann Minnebok	kr. 100,-
44. Anders Ryste m. fl.: «Troen på fiktivene»	kr. 50,-
45. Anders Ryste m. fl.: «Fredens Sosiologi»	kr. 50,-
50. AR: «Ny livsorientering i Norden»	kr. 100,-
51. AR: «I helhetens lys»	kr. 150,-
52. AR: «I begynnelsen var diskusjonen»	kr. 150,-
53. AR: «Under ein høgare himmel»	kr. 200,-
33 årganger Samfunnsliv	
33 foredrag fra Sommertreff (ikke samlet)	
Hundrevis av yrtringer i landets presse.	

Trusfridomen må bli reell

Det er djupt urovekkjande at meir enn 200 millionar menneske er forfølgde på grunn av trua si. Mange vert trakassert og drept. Noreg må auka presset mot statar som systematisk krenkjer trus- og religionsfridomen.

Både her heime og i andre land er Noreg kjent som ein sterk forsvarer av menneskerettane. Samtidig må vi innsjå at vi ikkje alltid kjempar like sterkt for trusfridom som for sivile og politiske rettar. Sekulariseringa kan vere ein grunn til at mange gløymer kor viktig religion er, og derfor ikkje ser dei mange eksempla på at trusfridomen vert krenka.

Om kvar enkelt held tankane sine for seg sjølv, er det inga statsmakt som kan regulere retten til fri tanke, samvit og religion. Slik sett er trusfridomen absolutt. Men det sentrale spørsmålet er: Om du har lov til å tru, men ingen får lov til å vite om det: Er det då verkeleg trusfridom? Den som trur ønskjer og å kunne tilbe sin Gud eller guddom, få under-

visning og leve ut religiøse skikkar og ritual. Konvensjonen om sivile og politiske rettar slår fast at einkvar har rett til å utøve sin religion åleine eller saman med andre, også i offentlegheit.

Dessverre finnast det tallause eksempel på at fleire land krenkar denne retten. Også i demokratiske land der religionsfridomen skulle vere noko sjølvsaft, ser vi at han er truga. Antisemittismen aukar, og i Noreg er jødiske barn blitt trakassert. Også i andre europeiske land er det eksempel på at religiøse minoritetar er utsette. Menneskerettane forpliktar oss til å forsvare trussamfunna sine rettar. Samtidig skal vi ikkje komme over i den andre grøfta kor trussamfunn vert friteke frå all kritikk. Vi skal kjempe mot overgrep og urett som skjer i religionens namn, men vi skal og kjempe for at alle menneske får tru – og utøve trua si. Religionsfridomen handlar djupast sett om å ta heile mennesket på alvor. Han er ein sentral verdi som samfunnet vårt er bygd på.

Jon Lilletun,
parlamentarisk leiar (KrF)

Interkommunale selskap – vannet privatiseres

Interkommunale selskaper

Odelstingsproposisjon 53-97/98 ble fremlagt av Kommunaldepartementet og vedtatt i Odelstinget. Den omhandler interkommunale selskap. Det er en ny selskapsform opprettet med tanke på interkommunalt samarbeid.

Den skiller eksisterende (eller ny) virksomhet ut fra kommunen(e) og sørger for at det dannes et eget rettssubjekt med egne regler for økonomistyring. Den åpner for at virksomheten skal kunne drives med avkastning.

Aksje - eller interkommunalt selskap

Kommuneloven av 2000 pålegger virksomheter som opptrer som egne rettssubjekter å omorganisere seg enten i form av aksjeselskap eller som interkommunalt selskap.

Vestfold interkommunale vannverk (VIV) er nå pålagt å velge selskapsform. VIV-kommunene kan altså enten bli enige om å danne et aksjeselskap eller de kan velge å danne et interkommunalt selskap. Det er oppnådd enighet mellom de 10 kommunene som deltar i VIV om at det skal satses på et interkommunalt selskap.

Hvorfor?

Valget av interkommunalt selskap kan skyldes et ønske fra kommunenes side om å beholde en viss kontroll over drikkevannet. Dette er imidlertid til fanyttes.

Leser man Lov om interkommunale selskaper er det vanskelig å se at denne truer den demokratiske tilgangen til vann. (Se www.lovdatab.no/all/hl-19990129-006.html)

Forslag til spesifikke vedtekter for VIV, viser imidlertid meget klare at det her er snakk om en forbedring til en kommende fri konkurranse om drikkevannet.

Forslaget til vedtekter tøyser ikke regelverket. Men det er først når vedtektene skal utformes at det tyde-

lig kommer frem hva som ligger i loven. Selskapsavtalen vil stille VIV friere i forhold til eierkommunene. Kommunene vil få mindre direkte innflytelse.

Selskapets formål blir utvidet til å omfatte salg av vann til andre enn kommunens egne innbyggere.

Selskapets formål blir også utvidet til å omfatte deltagelse i andre selskaper. Selskapet kan selv endre selskapsavtalen (vedtektene) uten godkjenning av kommunene. Kommunene mister den vetoretten de har i dag.

Det er foreslått at VIV skal ha ansvar for drift, tilsyn og vedlikehold uavhengig av anleggenes eierskap. Eierskap til disse anleggene er delt mellom VIV og kommunene.

VIV skal kunne pålegge utbygginger som kommunene skal bekoste. Det betyr at beslutninger skal kunne fattes av et selskap som ikke eier eller skal bekoste tiltaket.

Det mest positive som kan sies om denne selskapsformen er at Offentlighetsloven gjelder for selskapets virksomhet (i motsetning til aksjeselskap).

Offentlige tjenester skal gi avkastning

Velferdssamfunnet er i dag truet båd-

de av EU, Verdens Handelsorganisasjon (WTO) og Generalavtalen om Handel med Tjenester (GATS). Disse arbeider for at de offentlige tjenester skal privatiseres i markedsliberalistisk retning. Det vil si at det vil bli stilt krav til avkastning.

Kampen mot dette har stor oppslutning blant dem som er klar over hvor det bærer hen. Forståelsen av hva som er i ferd med å skje er imidlertid lite utbredt (jfr. spørreundersøkelsen blant stortingsrepresentantene vedrørende GATS). I tillegg holdes forhandlingene hemmelige for oss det angår. Dette er langt fra å være i samsvar med en demokratisk behandling.

En parallell til energisektoren

Vi har alle erfart hva omorganisering av energisektoren har hatt for konsekvenser. Det vi har opplevd i vinter, er dessverre bare en begynnelsen. Energisektoren, som er delt inn i, og omfatter kraftverk, levering og nett, er fremdeles i stor grad i offentlig eie. Det betyr ikke at vi som forbrukere (og egentlige eiere) har noen som helst innflytelse på energipolitikken. Det skyldes selskapsstrukturen og det faktum at formålet

er utvidet til å omfatte eksport (salg til andre) og deltagelse i andre selskaper. De såkalte markedskreftene bestemmer prisen og åpner for netto fortjeneste (avkastning). Prisen bestemmes av dem som er villige til å betale mest. Behovsdekning er kommet i annen rekke.

Stadig nye lover innføres uten debatt

Det kommer stadig nye lover med betydning for velferdssamfunnet, og de innføres uten offentlig debatt eller videre debatt i Stortinget. Mange lover får endringer som unngår Stortinget, fordi de endres gjennom f.eks. forskrifter. Forskrifter må ikke opp i Stortinget. Mange direktiver fra EU går direkte til departementene for innarbeidelse i lovverket – uten vår eller Stortingets vitende og vilje. Vårt demokrati er også redusert på grunn av internasjonale organisasjoner som WTO og avtaler som GATS m.m. Våre egne lover overstyres av disse.

Positive muligheter

På grunn av de internasjonale avtalene vi er bundet av, ser det ut til å bli umulig å holde på statlig eller kommunalt eierskap til tjenestesektoren.

Vi kan selvfølgelig fortsette å bekjempe WHO og GATS. Men vi kan samtidig forsøke å se de positive(!) mulighetene som faktisk foreligger.

Vi må forlange

Hva kan vi gjøre for å forhindre at det blir mulig å selge drikkevannet (og andre offentlige tjenester) til utenlandske eiere eller multinasjonale selskaper med den konsekvens at avkastning blir hovedformålet fremfor behovsdekning?

Innenfor dagens lovgivning finnes det en form for eierskap som ivaretar et ideelt formål. Det er stiftelseslovgivningen. En løsning på det håpløse valget mellom offentlig eierskap (som er i ferd med å bli umulig) og privatisering i markedsliberalistisk retning, er å danne stiftelser med det klare formål å levere vann til innbyggerne.

Vi må forlange at vannverkene, energien og lignende, som er vår eiendom omgjøres til stiftelser. Eiendommen overføres til folket, driften til dem som kan det.

Det er utarbeidet et forslag til stiftelsesvedtekter som ivaretar forbrukernes interesser.

Valgkampsak for MDG:

Kamp mot privatisering av vann

2003 er utpekt som FN's år for ferskvann. I anledning Verdens miljødag 5. juni advarer Miljøpartiet De Grønne mot privatisering av vannforsyningen i norske kommuner. Trygg vannforsyning vil være en av De Grønnes hovedsaker i årets valgkamp.

Miljøpartiet De Grønne frykter at neste runde i privatisering av offentlige tjenester vil ramme de kommunale vannverkene. Partiet vil sikre at vannforsyningen forblir i samfunnets tjeneste, og ikke underlegges markedets krav om profit.

Talsperson i Miljøpartiet De Grønne, Jan Bojer Vindheim, frykter at den pågående omorganisering-

en bare er et første skritt i retning av en fremtidig privatisering.

– Dagens vannverk er opprettet for å levere tjenester til kommunenes innbyggere. Organisering i form av aksjeselskap legger dem åpne for oppkjøp. Store multinasjonale selskaper som Vivendi, Bechtel og Bwater står klar til å overta.

Vindheim viser til hvordan strømforsyningen har utviklet seg etter omorganiseringen av energisektoren.

– Noe lignende kan skje med vannet, mener Vindheim.

– I England har det private vannselskapet OMI-Thames foruten allmenn irritasjon over økte priser pådratt seg mere enn tjue dommer for brudd på sunnhetsforskriftene.

Kommunal- og energidepartementet arbeider for tiden med en lov om interkommunalt samarbeid (IKS). Et av spørsmålene er om pa-

ragrafene som pålegger en omorganisering av interkommunal virksomhet skal oppheves. En Odelstingsproposisjon blir sannsynligvis fremmet før sommeren, men antagelig ikke behandlet før til høsten.

– Det er en av grunnene til at eierformen til vannverkene må bli et tema i valgkampen, sier Vindheim.

Men kampen vil ikke være over selv om lovarbeidet ikke skulle resultere i en oppheving av de omstridte paragrafene.

– Vi vil arbeide for å sikre at vannverkene skal forbli i offentlig eie, og drives for et ideelt, samfunns-gavnlige formål. Dersom vi ikke lykkes i å stanse omorganiseringen av offentlige tjenester, bør vannverkene i mange tilfeller omorganiseres som selveiende, ideelle stiftelser, slik De Grønne har foreslått i Vestfold.

De Grønne i USA går imot en privatisering av vannet

De Grønne i USA advarer mot privatisering av drikkevannet. I ly av Irak-krigen har det blitt satt i gang en snikprivatisering av drikkevannet, noe som er et tyveri av en felles ressurs. Dette kan føre til skandaler av samme type som ENRON, og massive økologiske skadevirkninger. Det vil også føre til høyere priser.

EU har i all hemmelighet øvd press på 72 land for å privatisere drikkevannet. Dette kan blant annet føre til at amerikanske ressurser kommer under kontroll av store, utenlandske selskaper, som det franske Vivendi, og det

tysk britiske RWE Thames. Store selskaper kontrollerer allerede 15% av vannressursene i USA.

WTO har gått inn for privatisering av vann, noe som har ført til økende priser, og medfølgende helseproblemer i fattige land, blant annet en kolera-epidemi i Ghana. I Bolivia har vannprisene økt med 200%. I Sør-Afrika har økte priser ført til at mange fattige har fått kuttet vannforsyningen.

Troll i ord

Det skjer på engelsk, norsk og tysk:
Man brisker seg, er gjerne brysk!
Da er man mentalt ikke frisk.

Man vil ha meningsdiktatur,
hvor en ting teller:
At diktatorens mening
ufeilbarlig gjelder!

Man vil ved skarpe ord,
aggressivt være «stor»;
ukjærlig rå mot menneskebror.
Før du vet ordet av det –
går det TROLL – i ord!

På tonen kjennes hver en psykopat.
«Å gjøre Satans vilje, er hans mat».

Svein Otto Hauffen

Minneord Konrad Dragland

En gammel venn av meg, Konrad Dragland fra Lundenes i Harstad er død, 86 år gammel. Konrad Dragland var gartner og gårdbruker, og en vel ansett mann i sitt yrke.

Jeg lærte ham å kjenne som skribent, en ivrig og debattglad ung mann. Han var opptatt av samfunnsproblemer, og i ung alder sluttet han seg til Dybwad Brochmanns ideer og tanker om hvordan et samfunn burde organiseres og styres. Han støttet Samfunnspartiet i 30-årene, og de ideer som den gang hadde slått rot hos ham beholdt han hele livet.

Konrad Dragland var en mann med store og gode idealer, som han forsøkte å leve etter. Han forfektet sine ideer og tanker på en god og klar måte, som oftest rolig og veloverveid, men han kunne også bli arg og opprørt, særlig hvis han fant motpartens synspunkter og handlinger svært gale.

Jeg har hatt mange gode diskusjoner med Konrad Dragland, og alltid var det en fornøyelse. Hans klare meninger og logiske argumentasjon var forfriskende og ofte klargjørende.

Jeg husker Konrad Dragland fra mange års kontakt og vennskap, og sitter igjen med gode minner.

Erling Hall-Hofsø

Forherdelsens land

«Amerika er den eneste nasjon i historien som mirakuløst er gått fra barbari til degenerasjon, uten å gå veien om sivilisasjon», sa G. Clemenceau.

Det er ikke vanskelig å gi tilslutning til Johnny Pettersons syn på Coca-Colaens og hamburgerens hjemland. Især som beskrevet i Trønder-Avisa 31/3, hvor han ved flere eksempler begrunner sin påstand om beinharde USA. Flere bekreftende eksempler kunne nevnes. Her begrenser jeg meg til 1) å henvise til amerikanernes beinharde forhold til våpenopplæring/ våpenbruk. Og 2) til deres ikke mindre forherdede forhold til medborgere. – Allerede for flere generasjoner siden kunne de kjennes på en mentalitet som ellers gjerne råder blant marxist/leninistisk indoktrinerte fanatikere. Amerikanerne har for lengst realisert noe som minner om SUFs urealiserte drøm: «Væpna revolusjon!» innenlands. Dengang de gikk til væpnet borgerkrig og forsøkte å utrydde hverandre! I «Gods own country» klarte de nevnte og senere mere til, uten ideologisk støtte av Marx og Lenin. Til gjengjeld gjør ML-erne sitt, uten å blande Gud inn i faenskapen.

Datidens holdning avspeiler

seg i nutidens, ved lysttrening i våpenbruk mot medborgere. Om slike kurs ble holdt i land med mere human mentalitet, ville man vel bli tilrådet å ta humane hensyn ved væpnet konfrontasjon. Bl.a. ved å ta sikte på minst mulig skade, om skuddveksling synes uungåelig. For eks. å begrense seg til et skudd i låret, for å gjøre noen kampudyktig. Ikke så i «Gods own country». Der anbefales tvertimot å benytte minst tre skudd mot kroppen, for å være sikre på at vedkommende drepes!

I humanere tider var det fromme ønske: «Herren være med deg». For tiden påstår man heller at Gud er med «meg/oss». Gud er så god å skylde på når det går til helvete. I sin hyldest til heimevernet, og opprustningen av denne, skrev P.O. Hovd bl.a.: «Hurra for HV. Full væpning» og Gud velsigne kongen og fedrelandet» At «Gud er atåt» ønsker de fleste våpenkåte seg. Fra G.W. Bush til O. Hov(d) og Hitler. «Gott mitt uns» stod det på tyske soldaters beltespener. Selvsagt. Gud er naturligvis med alle dem som bud vil bryte. Især hans 10 bud. Med det andre: «Du skal ikke misbruke Herrens, din Guds

navn», og det femte: «Du skal ikke slå ihjel!» – Ingen tvil om at gud er med dem alle. Spørsmålet er bare: Hvilken gud? Lyder ikke allerede det første bud: «Du skal ikke ha andre guder foruten meg?»

I redaktørens leder skrives: «Mange frykter at krigen går inn i et sant helvete». Går ikke alle kriger dit? *Hvem har allmakten i helvete og makten i denne verden? Er det ikke den som i Det Nye Testamentet rett ut betitles «Denne verdens gud og verdens herre». Videre: «Denne verdens fyrste, dyret, løgnens far» osv. Han som demonstrerer sin verdensmakt da han fristet endog Jesus Kristus personlig, etter dåpen i Jordan.*

Strutsementale innbiller seg at de ikke innser, ikke finnes. Hvordan kan noen unngå impulsive fristelser/prøvelser – som ikke engang Mesterens nærmeste disipler unngikk?

Hvem kan unngå forgåelse, ved manglende forståelse uten selvkritikk-oppnåelse og lystimpuls-avståelse?

Lave innskytelser skytes inn, av mørkemakter i våre sinn.

Svein Otto Hauffen

Kjære Astrid

Folkeriksdagen på Lillehammer var jeg med på å arrangere. Knappt 90 deltakere møtte. Herav var det vel 6–7 lesere av Samfunnsliv. Even Lorch-Falch møtte med det stort bord med bøker, som han prøvde å selge. Noen solgte han jo.

En deltaker – ikke hele tiden – var Fritz Holthe – en av økonomene som har vært arvtaker av Frisch.

Holthe solgte boka si rimelig. Nå ser jeg at Friheten har en stor anmeldelse. Den foreslår jeg trykkes i Samfunnsliv. Jeg håper da at boka blir lest av abonnentene og at vi kan få diskusjoner om boka i bladet.

Så sender jeg uttalelsen fra Folkeriksdagen, som jeg håper kan trykkes. Den kom raskt i Friheten. I arrangementskomiteen hadde vi også økonomen Ole Wiig, som var viktig når det gjaldt utforming av uttalelsen.

Så fortsetter Nei til Eu-arbeidet på nordisk basis. Jeg er med i styret i Fritt Norden, som forbereder Nordisk Folkeriksdag i Sverige neste år.

Er noen klipp fra Harstad av interesse?

Jeg tror det er en eneste gang at jeg bare sendte et eneste klipp i en sending. Jeg mener stadig at stykket av Kokkvold bør trykkes, det om den nye og den gamle elite.

Budskapet om mammonisme er mer og mer aktuelt. Men slagordene må oppdateres.

I ATTAC, som Holthe skriver bok om, er jeg nå varamann i landsstyret. Jeg deltar på styremøte nå. Nå er det kanskje et kall for meg å skrive om ATTAC i Samfunnsliv. ATTAC er jeg ved Tobinskatten et prosjekt mot fiktivøkonomien.

Beste hilsen

Sigurd H

Har nå også e-post
Adresse følger siden

Kunsten å okkupere Irak

Amerikanerne kunne ha lært av de feil Storbritannia begikk i Irak etter første verdenskrig. I stedet har de valgt å gjøre sine egne tabber.

PER A. CHRISTIANSEN

Den ene artikkelen sto på trykk 21. august. Her klager journalisten over at "det amerikanske folk har fortsatt ingen klar forståelse av hvorfor vi er i Irak". - Hvor lang tid skal det ta før vi innser at krigen vi var så dumme å starte i Irak, er en fiasko? spør han.

Den andre artikkelen så dagens lys den 22. august. I dette tilfelle heter det at det britiske folk "er blitt lurt inn i en felle som det vil bli vanskelig å komme ut av med verdighet og ære i behold".

- Under harde klimatiske og forsyningsmessige forhold patruljerer våre ulykkelige soldater et enormt område, hvor de hver dag betaler prisen for den steile, feilslåtte politikk som fastsettes av siviladministrasjonen i Bagdad, fremholder skribenten.

Hver sin krig

De to artiklene beskriver tilsynelatende samme situasjon. Og på sett og vis er det riktig. Men det dreier seg i virkeligheten om to krig:

Den ene artikkelen er signert av kommentatoren Bob Herbert og sto på trykk i The New York Times i uken som gikk. Den andre

sto i London-avisen The Sunday Times i 1920 og var skrevet av den ikke ukjente T. E. Lawrence - bedre kjent som "Lawrence of Arabia". Den omhandler de britiske okkupasjonsstyrkenes arbeid med å slå ned et bredt folkelig opprør i Irak seks år etter at de hadde inntatt landet.

To krig, men samme situasjon og fremfor alt i samme land. For Irak er fortsatt Irak. Og de problemene amerikanerne i dag sliter med, har for en stor del sammenheng med de spesielle forholdene i dette landet, med dets klima, dets topografi og dets sammensatte befolkning.

Det britiske felttoget startet like etter utbruddet av første verdenskrig i 1914, da det som i dag er Irak, tilhørte det osmanske rike, med hovedstad i Istanbul. I likhet med USA i år inntok britene landet fra sør og erobret først Basra, senere Bagdad og Mosul.

De unngikk i størst mulig grad landsbyer og byer, men måtte i stedet hankses med en voldsom hete, sand, insekter, uregjerlige stammer og uoffisielle militsgrupper.

Blant dem som har merket seg slående likheter med amerikanernes felttog nær et århundre år senere, er forskeren og Irak-kjenneren Judith S. Yaphe, som arbeider ved Det nasjonale forsvarsuniversitetet i Washington.

Likhetene er faktisk så store at hun gir en felles beskrivelse av dem, og så spør: Hvilket år dreier det seg om, og hvem er okkupanten? Er det 1920 eller 2003? Er det den britiske regjering som forsøker å omforme Irak, eller er det Washington?

Problemene

De problemer som møtte britene, og som

amerikanerne nå strir med, er fremfor alt knyttet til spørsmålet om hvem som skal styre Irak, hvem som skal fastsette en ny statsforfatning, i hvilken grad irakerne skal betros herredømme over sitt eget land, hvor lenge okkupasjonsstyrkene skal bli stående.

Da felttogene tok til, betydte både briter og amerikanere at de "ikke kommer som erobrere, men som frigjørere". Men etter en stund blir de tvunget til å stille seg de samme ubehagelige spørsmålene:

Hvorfor viser ikke irakerne takknemlighet? Hvorfor hater de oss?

Bakgrunnen er ikke minst den sammensatte irakske befolkningen, der fra halvparten (i 1920) til to tredjedeler (i dag) av innbyggerne er shia-muslimer, mens resten er omtrent likt fordelt på sunni-muslimer og kurde. Og der stammegrensene og lokale stridigheter går på kryss og tvers av disse skillelinjene, slik at enhver som forsøker å stable et lokalt iraksk regime på bena, beveger seg inn i et minefelt av motsetninger og konflikter.

Lærdommene

Det er mulig å trekke en serie lærdommer av britenes okkupasjon, fastslår Yaphe i siste nummer av kvartalstidsskriftet The Middle East Journal. Men dette er lærdommer som later til å ha gått dagens strategiske planleggere i Washington hus forbi.

"Ta aldri for gitt at et felttog vil bli lett, eller at den frigjorte befolkningen vil vise takknemlighet", er hennes første regel. Dette er en lærdom amerikanerne nå må høste om igjen.

"Vær forsiktig med hva du ber om", skri-

ver hun videre og påpeker likheter mellom planleggingen i London i 1920 og i Washington i 2003: Den gang som nå kom ulike embedsmenn med løfter, de kunngjorde planer og satte opp krigsmål som var tvetydige og innbyrdes motstridende.

"Vær oppmerksom på utilsiktede konsekvenser", formaner Yaphe videre, og advarer samtidig mot å "innføre et system du ikke kan beskytte eller forsvare".

Frigjøring

Irakerne selv betrakter opprøret i 1920 som starten på sin nasjonale frigjøring, selv om det skulle gå enda 12 år før landet fikk en form for uavhengighet med eget kongehus, med egen nasjonalforsamling og med en grunnlov skrevet etter vestlig mønster.

Regjeringen i London "opprettet et styre som ville beskytte britiske interesser med lavest mulige utgifter for britiske skattebetalere", fastslår Yaphe og tilføyer at "USA kommer til å gjøre det samme".

Flere års britisk okkupasjon og manipulasjon resulterte dertil i fremveksten av nasjonalistiske grupper, blant annet som følge av at de politiske og militære institusjoner som ble opprettet, var beregnet på å forsvare utenlandske, og ikke irakske interesser. Dette resulterte i en serie militære opprør, i politisk undertrykkelse, etnisk rensing og i sivil uro.

Yaphe uttrykker ønske om at dette mønsteret ikke skal gjenta seg nå. Men hun virker på ingen måte sikker. For vel er det slik at historien aldri gjentar seg. Men historiske feilgrep har en egen evne til å bli repetert. Gang på gang.

Sunnmørsposten:

Samfunnsrefsar fyller 90

Anders Ryste, Rystene, 6150 Ørsta, fyller 90 år i dag måndag 1. september. Jubilanten er fargerik som få, høgst oppegående og framleis bilkøyrende. Etter at kona døyde for to år sidan, bur han no åleine i huset sitt på Rystelandet, teikna og bygd av hans eigne elevar ved Yrkesskulen i Ørsta. Anders Ryste var lærar i mellom anna norsk, fysikk og matematikk ved denne skulen frå 1956 og til han vart pensjonist.

Ingen av elevane, anten dei skulle bli tømrrar, mekanikar eller elektriskar, kunne unngå engasjementet til ein uvanleg samfunnsorientert lærar. Underteikna i tømrrarlære kan stadfeste dette, etter å ha opplevd læraren som ofte snudde ryggen til tavla og sette seg ned mit i klasserommet – berre for å prate, som han sa. Denne tavledistanserte praten gjorde at Anders Ryste fekk ein heilt spesiell kontakt med elevane sine. Ikkje minst prata han til seg og vekte interessa også til podar som var fint lite interessert i teoretisk lære. – Det er ikkje nok å berre kunne svinge hammaren fysisk i samfunnet i dag, forklarte Anders, og lærte tolmådig alle å stile eit korrekt forretningsbrev.

Nettopp forretningar – og pengar spesielt, har vore Anders Ryste sin store kjepphest. Milevidt og lysår frå den tradisjonelle dagsaktuelle oppfatninga av emnet.

– Pengar har vorte ein fiktiv avgud som har teke styringa over folket i alle nasjonar, Norge for all del inkludert. Så lenge pengar ikkje vert sett på som det dei er, eit praktisk bytemiddel, går samfunnet av hengsla, føreles jubilanten for sin gamle elev.

Han har vorte kalla for «den siste brochmannianar», etter sitt nesten livslange engasjement i Bertram Dybwad Brochmann sine samfunnsteoriar. Desse vart Ryste kjend med under sine studiar i sosialøkonomi ved Universitet i Oslo. Snart tala Ryste både professorar og medstudentar midt i mot, med den konsekvens at han vart kalla for ein åndeleg kvakksalvar frå Sunnmøre! Studiane sine finansierte Ryste med ikkje-fiktive pengar – frå fire sesongar om bord i fyrvesenskuta «Skomvær».

Læremeisteren Brochmann stifta i si tid Samfunnspartiet, som no heiter Folkebevegelsen for ny livsorientering. Frå 1966 til 1998 var Anders Ryste redaktør for Folkebevegelsen sitt eige organ, avisa Samfunnsliv. Avisa kallar seg «organ for mental, sosial og økonomisk nyorientering». Framleis er Ryste disponert og hjelperedaktør, og framleis er han dagleg aktiv med sin kvasse penn. Uteljande innlegg har han også hatt på trykk i Møre-Nytt og Sunnmørsposten. Heile ti bøker har han vore med og gitt ut, den førebels siste skreiv han i fjor.

– Samfunnsliv har att berre om lag 3000 abonnentar, etter at vi var oppe i over 30.000 i etterkrigsåra. Då vart Samfunnsliv laga og trykt i Ålesund, med Peter Hoff som utgjevar. Eg var med der i mange år og det var ei tøff tid. Hoff måtte gjennom både lammande typografboikott og ei svært tøff rettssak, etter at Arbeidarbladet og Martin Tranmæl klaga Samfunnsliv for å ha nazisympatier. Dette var så feilaktig som det kunne bli, og Hoff vart omsider reinvaska

og fekk erstatning, fortel Anders. Han er gløddande oppteiken av å halde på dagens abonnentar av Samfunnsliv.

– Du kan lite på at våre synspunkt trengst, i dagens samfunn meir enn nokon gong. Det store problemet er at ingen er villig til å rekne på realverdiane som vert skapt i samfunnet, slik den einskilde bedrift må. Dermed slår også alle samfunnsbudsjett feil, renter og børskursar rasar opp og ned og storsamfunnet blir køyrd i grøfta gong på gong.

– Ein stygg konsekvens er at verdssamfunnet med jamne intervall treng storkrigar, som den vi no har sett i Irak, no for å rette opp skakkøyrde amerikansk økonomi. Dette er berre eitt av mange døme. Det er så gale at det er makabert, og samstundes så innlysande kva som må endrast på. Men for å snu på galskapen, må det ei total mental og åndeleg omstilling til. Det har penge dyrkinga i alt sitt vesen sett ein effektiv stoppar for hittil. Sjølv i det gamle bondesamfunnet, tufta på beinhard realverdiar, visste dei langt betre enn dei som styrer no, tordnar Anders Ryste.

Han er framleis aktiv føredrags-haldar. Dei som vil vite meir om livbergande samfunnsteoriar, oppmodar vi om å melde seg hos samfunnsrefsaren i Hovdebygda. No har han høyrte rykte om at nokre slektningar kjem på døra med blautkake i dag.

Vi gratulerer med dagen og ynskjer all lukke til vidare med mental vekking!

Knut Arne Aarset

Anders Ryste, i ny bil, på sin dagelege tur i Ørsta sentrum. (Foto: Møre-Nytt)

Kan ADHD være en skjult ressurs?

En kommentar av Ida Elisabeth Hvoslef

I siste SAX-nummer (nr 4) i fjor skriver Christian Beck om resultater av forskning på årsaken til ADHD. Mye ser ut til å handle om barnets mangel på stabil kontakt med mor de første tre leveårene.

Dette er sikkert riktig, men som en del av mange faktorer tør jeg påstå. Jeg er ganske sikker på at dette fenomenet kan sees i et langt videre perspektiv, som også er antydning i artikkelen.

Jeg er redd fokuseringen på mor blir for ensidig. Mor må i så fall ha et godt miljø rundt seg igjen for å gi den virkningen. Barn tar inn intuitivt et hjemms atmosfære. Atmosfæren rundt et barn består like mye av far som mor, også i starten selv om mor ammer og har ofte en grunnleggende fysisk kontakt med barnet.

Vi blir i dagens samfunn trøstesløst konfrontert med menneskets manglende vilje til å respektere sine medmenneskers virkelige behov for å utvikle et bedre liv. Barn med ADHD tvinger oss til å utvikle en større forståelse for sammenheng mellom samfunnets krav og barnets grunnleggende behov. Kanskje dette er en av mange veier til å skjønne

mer? Til å utvikle en tretthet overfor selvopptatthet, grådighet og sneversynthet og fokusere på det som virkelig gjør noe med oss. Mennesket er i en ustoppelig utvikling. Vi hever stadig vår terskel for forståelse av menneskets evner og muligheter, hvordan vi reagerer og hva som virkelig betyr noe i våre liv.

Kan ikke da ADHD være et spill på menneskets ubrukte ressurser, som et negativt snudd potensiale. Tenk hvis vi egentlig besitter en langt større intelligens, som er knyttet til vår intuisjon og følsomhet. Det intuitive i oss er sterkt koplet til det umiddelbare og impulsstyrte. Det er nettopp det et ADHD-barn har til overmål. Det betyr ikke at det logiske er overflødig, men at den logiske evne i samspill med det intuitive betyr å ha tillitt til at det intuitive i oss er en ubrukt ressurs som vi kan ha glemt kunsten å forholde oss til.

Kanskje ADHD-barn er barn som ikke greier å holde den kontrollen som vi voksne av i dag er så sterkt drillet i. En automatisk kontroll som stopper oss i å kjenne hvilket bredt konstruktivt spekter vi egentlig sitter inne med. Våre barn viser en

enorm energi de ikke får brukt i dagens samfunn. Det ser jeg ofte som medarbeider i en liten barnehage.

Jeg er overbevist om at vi ser starten på en sterk positiv utvikling straks flertallet skjønner de perspektivene det ligger i dette med hyper-

aktivitet. Det krever nysgjerrighet, tålmodighet og velvilje hos oss voksne til å forstå mer, men også tillit til barnets og våre ressurser. Eksempelet med eleven på Sollerudstranda viser dette. En som får tillit til egne ressurser, skjer det nesten

mirakler med enkelte ganger. Det skjer om og om igjen.

Jeg tror vi undervurderer våre barn og oss selv når det gjelder muligheter. Oppmuntring til å ha tillit til oss selv som individer er det sterkeste og beste vi kan gi hverandre.

Samfunnsliv

Redaksjon og ekspedisjon
6150 ØRSTA

Abonnement i hele Norden
Kr. 480,- pr år
kr. 240,- pr halvår

Annonsepris kr. 4,- pr mm
1. side kr. 4,50 pr mm

Abonnement kan tegnes
ved poststedene eller
direkte i ekspedisjonen

Sats og trykk:
Møre-Nytt, Ørsta